

UMEÅ UNIVERSITET

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARENS ROLL I GRUNDSKOLAN

**En kvalitativ studie om synen på
studie- och yrkesvägledaren
samt yrkesgruppens
kompetenser och samarbete med
andra yrkesgrupper**

**Bianca Selin
Ruhena Ahmadi**

Examensarbete, 15 hp

Studie- och yrkesvägledarprogrammet

VT 2022

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till varandra för att vi har stöttat och funnits för varandra under processens gång. Det har varit kämpigt men vi har inspirerat och hållit varandra om axlarna. Vidare vill vi tacka vår handledare Monika Diehl för din stöttning och dina tankar och idéer genom detta arbete. Vi vill även tacka våra opponenter för intressanta tankar och feedback. Vi vill självklart ge ett väldigt stort tack till våra sex informanter som valde att ställa upp i vår studie. Trots att ni haft hektiska scheman och mycket att göra har ni ändå tagit er tid att ställa upp på intervjuer med oss.

Sist men inte minst, stort tack till familj och vänner som har stöttat oss längs vägen, utan er hade det varit tufft.

Bianca Selin och Ruhena Ahmadi

Umeå, juni 2022

Sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka vilken upplevd roll och upplevda kompetenser några studie- och yrkesvägledare har i grundskolan. Syftet är också att belysa hur samverkan mellan olika professioner i grundskolan ser ut. Arbetet utgår ifrån hur studie- och yrkesvägledarnas roll och kompetenser beskrivs, hur övriga yrkesprofessioner i skolan upplever studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser samt hur samarbetet ser ut mellan studie- och yrkesvägledare och andra yrkesprofessioner i grundskolan. Arbetets tidigare forskning beskriver studie- och yrkesvägledarens arbete, roll och dess kompetenser, samarbete och hela skolans ansvar samt vägledningens utmaningar och brister. Studien utgår från en kvalitativ metod som genomförts genom sex semistrukturerade intervjuer. Undersökningens resultat visar att studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser av andra ses som relativt tydliga utifrån den snäva vägledningen, att de tillför kunskaper om utbildning- och yrkesval. Det saknas dock god kännedom från andra professioner om vägledning i vid bemärkelse och studie- och yrkesvägledarens kompetenser, de ser inte helheten av yrket. Det har visat sig att våra respondenter är nöjda med samarbetet i dagsläget, dock är det inte fullt utvecklat på grund av tidsbrist och planering samt att studie- och yrkesvägledaren inte är tillräcklig inkluderade i grundskolans verksamhet. För att få till stånd ett gott samarbete krävs det att studie- och yrkesvägledaren blir mer inkluderade i skolan samt att kännedomen om deras kompetenser och roll ökar.

Nyckelord Studie- och yrkesvägledare, vägledning, grundskola, kompetenser, roll, syv, samarbete

Innehåll

1.0 INLEDNING	1
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
2.0 BAKGRUND	2
2.1 CENTRALA BEGREPP	2
2.1.1 <i>Roll</i>	2
2.1.2 <i>Kompetens</i>	2
2.1.3 <i>Vägledning i vid bemärkelse</i>	2
2.1.4 <i>Vägledning i snäv bemärkelse</i>	3
2.2 LITTERATURGENOMGÅNG	3
2.2.1 <i>Arbete med studie- och yrkesvägledning</i>	3
2.2.2 <i>Vägledningsutbildningens historia</i>	4
2.2.3 <i>Studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser</i>	4
2.2.4 <i>Hela skolans ansvar</i>	5
2.2.5 <i>Samarbete i skolan med andra yrkesprofessioner</i>	6
2.2.6 <i>Studie- och yrkesvägledningens utmaningar och brister</i>	7
3.0 METOD	8
3.1 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	8
3.2 DATAINSAMLING	10
3.3 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	10
3.4 DATABEARBETNING	11
3.5 METODDISKUSSION	12
3.5.1 <i>Fördelningsansvar</i>	13
4.0 RESULTAT	13
4.1 STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARNAS OCH ÖVRIGA PROFESSIONERS SYN PÅ VÄGLEDARENS ROLL OCH KOMPETENSER	13
4.1.1 <i>Studie- och yrkesvägledarens roll</i>	13
4.1.2 <i>Studie- och yrkesvägledarens kompetenser</i>	15
4.1.3 <i>Studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter</i>	16
4.2 SAMARBETET MELLAN STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARE OCH ANDRA YRKESPROFESSIONER	17
4.2.1 <i>Samarbete</i>	17
4.2.2 <i>Motstånd och utmaningar</i>	18
4.2.3 <i>Studie- och yrkesvägledarens inkludering i skolan</i>	19
4.2.4 <i>Hela skolans ansvar</i>	20
5.0 ANALYS	20
5.1 STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARNAS ROLL OCH KOMPETENSER	20
5.1.1 <i>Studie- och yrkesvägledarens roll</i>	20
5.1.2 <i>Studie- och yrkesvägledarens kompetenser</i>	21
5.2 SAMARBETET MELLAN STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARE OCH ANDRA YRKESPROFESSIONER	23
6.0 DISKUSSION	24
6.1 RESULTATDISKUSSION	24
6.2 SLUTSATSER	25
6.3 VIDARE STUDIER	26
REFERENSER	27
BILAGA 1: MISSIVBREV	30
BILAGA 2	31
BILAGA 3	32

1.0 Inledning

Alla barn i Sverige har rätt till vägledning i skolan. Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska elever i alla skolformer, förutom förskola och förskoleklass, ha rätt och tillgång till studie- och yrkesvägledning inför framtida val av både utbildning och arbete. När det gäller elever i årskurserna 1–6 handlar studie- och yrkesvägledning företrädesvis om kunskaper kring normkritik, förebygga könsojämlikheter samt lektioner om olika yrken. När en kommer upp i högre åldrar står den individuella vägledningen i fokus, i koppling till det från tidigare årskurser. Skolverkets (2013) allmänna råd, om arbetet med studie- och yrkesvägledning, beskriver att även andra yrkesgrupper, som exempelvis lärare, bör arbeta med studievägledning. Studie- och yrkesvägledningen bör därmed vara långsiktig och löpa som en röd tråd genom elevernas hela utbildning. Skolverket (2013) anser att det är viktigt att planera och genomföra insatser som eleverna kan ta del av inom ramen för studie- och yrkesvägledning i klassrummen. De anser även att det är viktigt att övriga yrkesgrupper inom skolan har förståelse och kännedom om hur arbetslivet kan utvecklas och förändras, samt att de håller sig uppdaterade om aktuell utveckling inom utbildning och skolan, så att exempelvis läraren i sin undervisning ger en allsidig bild av hur arbetslivet fungerar. I läroplanen för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet (Skolverket, 2019) nämner att skolans mål bland annat är att ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om hur de kan granska olika valmöjligheter. I läroplanen står också att elever ska kunna ta ställning till frågor som rör deras framtid.

Arbetet för studie- och yrkesvägledare kan många gånger ses som en kamp, detta då arbetskollegor inte känner till studie- och yrkesvägledarens kompetens (SOU, 2019:4). I skolans värld saknas det även förståelse från huvudmän och rektorer om vilka kunskaper som en studie- och yrkesvägledare erhåller och var deras kompetenser bäst kommer till nytta, exempelvis att studie- och yrkesvägledarens kompetenser kan nyttjas en stor del i klassrummen. I en arbetsmiljöundersökning gjord av Lärarnas Riksförbund (2011), svarade 45 % av tillfrågade studie- och yrkesvägledare att enbart några av dem hade de arbetsuppgifter som kunde motsvara deras kompetens. Enligt vägledarna kan det därmed bli svårt för den enskilde studie- och yrkesvägledaren att göra sig synlig på arbetsplatsen när det gäller alltifrån löneförhandling till avgränsning av arbetsuppgifter. Studie- och yrkesvägledaren får svårt att komma till sin rätt i skolan i de fall när arbetskollegor och arbetsgivare inte har kunskap om deras kompetenser. I en statlig utredning (SOU, 2019:4) har det refererats till ett antal utredningar som lyfter fram utvärderingar och studier som har genomförts de senaste 15–20 åren om hur viktigt det är att utveckla och förbättra studie- och yrkesvägledningen. Den problematik som har lyfts fram i dessa studier har ofta varit densamma; kunskapen om studie- och yrkesvägledningarnas kompetens är låg, ledningen och styrningen är svag och tillgången till vägledning är otillräcklig (SOU, 2019:4). I utredningen fastställs därmed att det finns låga krav och förväntningar på vägledningen och studie- och yrkesvägledarens kompetens och att detta i sin tur leder till en otydlig vägledningsverksamhet.

Vi ställer oss frågan, utifrån Lärarnas Riksförbund (2011) samt Statens offentliga utredningar (SOU, 2019:4), hur studie- och yrkesvägledares roll och kompetenser bidrar och används inom grundskolan, samt hur vägledning används i vid bemärkelse. Vi vill undersöka några studie- och yrkesvägledares, liksom några övriga skolprofessioners, tankar om hur samarbete och rollen som studie- och yrkesvägledare och vägledning ser ut i grundskolan. Vår förhoppning är att en undersökning inom detta område kan bidra till större förståelse samt tydliggörande av studie- och

yrkesvägledarens kompetenser och roll. Förhoppningarna är även att studien kan ge en tydligare bild om hur samarbetet ser ut på några grundskolor.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka och förstå hur studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser upplevs i några grundskolor av studie- och yrkesvägledare och några övriga yrkesgrupper. Följande frågeställningar vägleder studien:

- Hur beskriver studie- och yrkesvägledarna sin roll och hur nyttjas deras kompetenser?
- Hur upplever övriga yrkesprofessioner i skolan studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser?
- Hur ser samarbetet mellan studie- och yrkesvägledare och andra yrkesprofessioner i grundskolan ut?

2.0 Bakgrund

Nedan presenteras centrala begrepp och litteratur som är relevanta givet studiens syfte och frågeställningar.

2.1 Centrala begrepp

Under centrala begrepp kommer begreppen roll, kompetens, vägledning i vid- och snäv bemärkelse att definieras.

2.1.1 Roll

En roll är ett beteende som kan förväntas av en person i en specifik social position. Enligt forskaren Giddens (2001) kan personer anpassa sina roller utifrån den sociala situationen som de befinner sig i. Roller uppstår både från andras förväntningar men bygger även på våra egna. Roller kan vara en funktion som tilldelas en individ som innebär att den i vissa situationer kan bete sig eller agera enligt normer i samhället för att kunna möta en rad förväntningar (Payne, 2002).

2.1.2 Kompetens

Begreppet kompetens är ett nytt begrepp i olika forskningssammanhang, men med tiden har detta begrepp börjat bli mer centralt inom olika vetenskapliga discipliner (Ratio, 2013). I detta arbete används kompetens på följande sätt "förvärvad förmåga att på ett tillfredsställande sätt utföra specifika arbetsuppgifter i konkreta situationer. Kompetens är mer än formell utbildning och kan förstås som en balans mellan teoretisk kunskap, praktisk kunskap och, vad vi valt att kalla, omdömeskunskap" (Ratio, 2013, s.18).

2.1.3 Vägledning i vid bemärkelse

Vägledning i vid bemärkelse riktar sig mot att all skolpersonal i verksamheten ska använda sig av vägledningsinsatser och syftar mot att de ska bidra med att ge färdigheter och kunskaper till

eleverna. Detta blir grundläggande för att en individ ska kunna fatta ett väl underbyggt val inför kommande studie- och yrkesval. Vid bemärkelse innebär exempelvis information och undervisning samt även andra aktiviteter som kan utveckla den enskilde individens självkänsla och självkänedom (Skolverket, 2013). Vad som avses med studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse är exempelvis undervisning om yrkeslivet, praktisk arbetslivserfarenhet, studiebesök med mera. Olika delar av innehållet i både kurs- och ämnesplaner kopplas till kommande studie- och yrkesval (Skolverket, 2013). Viktigt är att studie- och yrkesvägledare och lärare samverkar för att få in vägledning i undervisning. Genom att exempelvis utmana, problematisera och koppla ihop vilket sätt kunskaper i olika ämne har för betydelse i yrkeslivet (Skolverket, 2022). Den vida vägledningen är även förknippat med begreppet hela skolans ansvar (se nedan).

2.1.4 Vägledning i snäv bemärkelse

Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse innebär den individuella vägledning som studie- och yrkesvägledaren erbjuder, vilket består av vägledningssamtal. Snäv bemärkelse handlar om vägledningssamtal som kan ske både individuellt och i grupp. I detta sammanhang ges eleven möjlighet att reflektera över sig själv och se vad som passar bäst för just den enskilde eleven när det gäller deras framtidsval. Som studie- och yrkesvägledare är det viktigt att stödja den enskilde eleven under vägledningssamtal för att eleven ska kunna göra ett väl underbyggt val inför framtiden (Skolverket, 2013).

2.2 Litteraturgenomgång

Nedan presenteras tidigare forskning utifrån studiens syfte och frågeställningar. Denna litteraturgenomgång fungerar som utgångspunkt till studiens analys, inklusive diskussionen av resultaten.

2.2.1 Arbete med studie- och yrkesvägledning

Skolverkets allmänna råd (2013) är ett dokument som fyller ett stöd för studie- och yrkesvägledare för planering och genomförande av studie- och yrkesvägledning. I dokumentet betonas vikten av att studie- och yrkesvägledning organiseras och planeras på ett vetenskapligt vis och ansluts till forskningsdisciplinerna pedagogik, psykologi och sociologi. Det är därför viktigt att studie- och yrkesvägledare har kompetens utifrån dessa forskningsdiscipliner. Dessutom tydliggörs det i de allmänna råden (2013) att det är huvudmannens ansvar att se till att personal som arbetar med vägledning får kompetensutveckling genom kontinuerlig utbildning. Huvudmannens arbete går även ut på att grundläggande analysera och tillgodose elevernas behov och därefter genomföra planering och målbeskrivning för att sedan kunna bilda en röd tråd i vägledningen. Det står även i de allmänna råden att utöver studie- och yrkesvägledarna ska även annan personal i skolan exempelvis lärare arbeta med studievägledning. Arbetsmarknaden utvecklas och förändras ständigt och därför är det viktigt att andra professioner i skolan har kännedom om utvecklingen och då är viktigt att det sker ett framgångsrikt samarbete mellan olika professioner för att hjälpa och stötta eleven vid olika val.

2.2.2 Vägledningsutbildningens historia

Statens offentliga utredning (2019:4) förklarar utifrån en historisk syn hur studie- och yrkesvägledningen som samhällsfunktion har funnits sedan 1900-talets början. Statens offentliga utredning menar att det kan ses som en effekt av det moderna samhällets framväxt. När industrialismen utvecklades krävdes arbetskraft med specialkompetens som ledde till att vägledningsyrket började ta form, studie- och yrkesvägledare fick i huvudsak en roll som arbetsförmedlare och var knutna till arbetsförmedlingen. I samband med detta blev det i Sverige för första gången efter andra världskriget aktuellt att diskutera och organisera elevers val av studieinriktning. När enhetsskolan blev en del av det svenska skolsystemet tillkom en möjlighet för elever att fritt välja mellan olika studievägar. Därmed krävdes att det sattes in omfattande informations- och vägledningsinsatser för att möjliggöra detta för eleverna. Studie- och yrkesvägledare gick under namnet SYO-konsulent innan de fick namnet studie- och yrkesvägledare (SOU, 2019:4).

Läroplanen för grundskolan 1980 framhöll att det skulle finnas ett samarbete mellan SYO-konsulent och lärare (Nilsson, 2005). Något som blev allt viktigare som redskap för vägledarna var vägledningssamtalen. När det blev viktigare med vägledningssamtalen växte en efterfrågan på vägledningmetoder fram under denna period både inom ungdomsskolor och vuxenutbildningar (Lovén, 2000).

Nilsson (2005) förklarar att under 1984 uppstod nya krav på SYO-utbildningen. SYO-utbildningen blev den allmänna utbildningslinjen för studievägledning, med 120 högskolepoäng som motsvarar 180 högskolepoäng idag. Under åren som följde blev också valet av olika utbildningar viktigare och det blev ett större fokus på individer och individuella vägledningssamtal. Nilsson (2005) betonar att just decentraliseringen och avregleringen av skolan var av stor betydelse för vägledningsyrket, detta ledde till att det blev ändringar i den centralt fastställda utbildningsplanen för studie- och yrkesorienteringen. Därmed skedde en stegvis övergång från SYO-konsulenten till dagens studie- och yrkesvägledare, samtidigt inrättades den nya 3-åriga utbildningen för studie- och yrkesvägledning. Det var dock först i nya skollagen (2010:800) som det infördes krav på att ha en examen för att få anställas som studie- och yrkesvägledare under längre tid än ett år i sänder. I samband med detta infördes även individuella handlingsplaner i skolorna och det blev studievägledarnas främsta uppgift att vägleda elever vidare till utbildningar, praktik eller arbetslivet (Nilsson, 2005).

2.2.3 Studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser

I ett antal forskningsrapporter beskrivs och tydliggörs studie- och yrkesvägledarens roll. Enligt forskarna Lazarus och Ihouma (2011) är rollen som studie- och yrkesvägledare att hjälpa att se möjligheter för en individ att se och utforska hans obegränsade möjligheter. Studie- och yrkesvägledarens roll kan därmed ses som att hjälpa individen framåt i deras framtida ambitioner och bygga upp deras självförtroende. Barn behöver ständigt mentorskap och studie- och yrkesvägledarens roll kan därmed ses som en effektiv roll för att föra elevers tankar i rätt riktning (Nkechi, Ewomaoghene & Egenti, 2016). Forskare såsom Ipaye, Makinde och Odeck (1995; 1983; 1999) menar att de viktigaste tjänsteområdena för vägledning är utbildnings- och yrkesvägledning som hjälper elever i deras studieplaner och framtidsval. Andra viktiga områden för studie- och yrkesvägledares roll är den snäva vägledningen som hjälper individen att välja och förbereda sig

för ett yrke som är förenligt med hens intressen och förmågor. Det anses därmed att studie- och yrkesvägledaren bör tillgodose den personliga vägledningen för att kunna hjälpa individen på vägen för att starta sitt arbete mot förändring (Odeck, 1999, Ipaye, 1995 & Makinde, 1983).

Studie- och yrkesvägledarens kompetenser är något som många forskare har arbetat med att identifiera samt utforska vad studie- och yrkesvägledaren har för betydelse. Dislere och Vronska (2020) beskriver att de kompetenser en studie- och yrkesvägledare bör hålla levande är empati, insikt, kommunikation och lyssnande, men även flexibilitet och tolerans. De beskriver även de kärnkompetenser som en studie- och yrkesvägledare bör eftersträva i sitt arbete såsom etiskt beteende, ledarskap, medvetenhet och uppskattning av klienters kulturella skillnader. Även att integrera teori och forskning i vägledningen, samt att vara uppdaterad om utbildning, arbetsmarknad och sociala frågor är viktiga kompetenser i vägledarrollen. Rätt val av metod och tolkningen av vägledning kan stimulera elever att fatta beslut utifrån sina värderingar. Vägledningmetoder och modeller hjälper studie- och yrkesvägledaren att kunna identifiera problem i en individs berättelse samt för att kunna agera professionellt, etiskt och klokt när de bedömer en viss situation (Dislere & Vronska, 2020). Därmed är en positiv förmåga att kunna rekonstruera en klients livsporträtt – ett livsporträtt är ett sätt att integrera klienters små berättelser i en stor livshistoria. Livshistorien kan i sin tur berika klientens självförståelse, förändra perspektiv, underlätta beslutsfattande, och uppmana klienten att agera inför framtida val (Savickas, 2011). Skolverket (2013) har även de beskrivit de kompetenser som krävs för att tillgodose elevernas behov av vägledning där teoretiska kunskaper om karriärval och vägledning samt kunskaper och färdigheter i samtalsmetodik är en viktig effekt. Det anses även att undervisning och undervisningsmetoder är viktigt för att tillgodose elevernas behov för vidgade perspektiv.

2.2.4 Hela skolans ansvar

Enligt Jutdal (2015) har det i flera kommuner har det lyfts fram att perspektivet med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar anses vara en viktig framgångsfaktor för den vida vägledningen. Hela skolans ansvar kan samtidigt vara tidskrävande att skapa arbetssätt där alla yrkesgrupper i skolan är involverade. Jutdal hävdar att hela skolans ansvar för studie- och yrkesvägledning är någonting som kommuner på många håll i landet ständigt bör arbeta med, för att verksamheten ska fungera så bra som möjligt. För att flera andra ska involveras och engageras i studievägledning är det viktigt att tillsätta en eller flera lärare på varje skola som är ansvarig för studie och yrkesvägledning eller arbetsfrågor. Om studie- och yrkesvägledning ska ses som hela skolan ansvar, bör lärare och även andra personalgrupper i skolan involveras i både utformningen och genomförandet av arbetsplaner utifrån studie- och yrkesvägledning.

Enligt Svenskt näringsliv (2016) ser skolverksamheter oftast inte elevernas behov av vidgade perspektiv utanför studie- och yrkesvägledarkontoret. Det finns därmed inte en bred överblick av yrkes- och utbildningsval i koppling till hela skolans ansvar. Svenskt näringsliv menar att vägledningen behöver bli mer kontinuerlig för att kunna ge elever möjligheter att fatta väl underbyggda beslut samt möta krav ute i arbetslivet, såsom flexibilitet. Om samverkan ska vara framgångsrik ska de övriga yrkesgrupperna i skolan vara delaktiga i genomförandet av arbetet. Detta ska ske utan att exempelvis lärarna känner att det blir ytterligare en arbetsuppgift för dem. Jutdal (2015) menar att det i flera exempel har visat sig att samarbeten mellan studie- och yrkesvägledare och lärare har varit framgångsrika. Dessa samarbeten kan handla om att lärare och

studie- och yrkesvägledare har gemensam undervisning i olika moment gällande arbetsätt, entreprenörskap, arbetsmarknaden med mera. Vidare beskriver Jutdal att det även i ett antal kommuner försökt fortbilda all personal på skolan med inriktning på studie- och yrkesvägledning. Gemensamma utbildningsinsatser har lett till att skolpersonal har haft möjlighet att arbeta tillsammans och få fram en gemensam målbild, vilket i sin tur underlättat samarbetet mellan olika yrkeskategorier i skolpersonalen (Jutdal, 2015).

Ett stödmaterial har utvecklats av Skolverket (2008) som handlar om kvaliteten om studie- och yrkesvägledning och hela skolans ansvar, stödmaterialet syftar till att kvaliteten i studie- och yrkesvägledning bör höjas och att väl underbyggda val är livslånga. Därför bör ansvaret ligga på hela skolan, särskilt rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare. För att höja kvaliteten på studie- och yrkesvägledning är det hela skolans ansvar att stödja eleverna och deras framtida val under deras tid i skolan. Sedan 2014 har över 2600 skollära, lärare och studie- och yrkesvägledare varit delaktiga i ett utbildningspaket som benämns skola-arbetsliv och är en processutbildning som Skolverket har arrangerat tillsammans med både arbetsförmedlingen samt lärosäten. Syftet har varit att visa olika fördelar med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen, samt att kunna se det som hela skolan ansvar. I dessa exempelsamlingar som finns i undersökningen har 44 skolor och vuxenutbildningar varit delaktiga. De aktuella lärarna i exempelsamlingarna delar med sig av vilka förhållningssätt de har använt sig av för att integrera vägledning i sin undervisning på olika sätt. Detta arbete har givetvis genomförts med stöd av studie- och yrkesvägledare. De flesta exemplen klargör att den enskilde eleven får en ökad förståelse för hur och på vilket sätt de olika skolarbetena har inverkan på individens val av yrken och studier, samt att individen får en ökad studiemotivation. Resultaten av studien har visat hur man på bästa sätt kan integrera studie- och yrkesvägledning i olika skolformer och synliggöra att studievägledning är hela skolans ansvar (Skolverket, 2017).

2.2.5 Samarbete i skolan med andra yrkesprofessioner

Skolinspektionens (2019) granskning av studie- och yrkesvägledare i grundskolan visar att studie- och yrkesvägledaren oftast arbetar självständigt samt att grundskolorna inte lägger stor vikt vid att prioritera vägledningen. Granskningen visar även att det finns brister när det gäller samarbete mellan studie- och yrkesvägledaren och övrig personal inom grundskolan på grund av bristande kunskaper om studie- och yrkesvägledningens roll i skolan. Det saknas således tydliga riktlinjer för vägledningen i grundskolan. I granskningen framkommer att i grundskolan får studie- och yrkesvägledaren inte möjlighet att följa eleven genom hela skolgången utan det centrala fokuset ligger på att eleverna ska få vägledning inför gymnasievalet. Granskningar från Skolinspektionen (2019) har tydligt visat hur samverkan mellan studie- och yrkesvägledare samt övrig personal inom grundskolan saknar tydlighet och engagemang. Detta leder till att eleverna får en begränsad studie- och yrkesvägledning, vilket kan påverka deras studie- och yrkeskarriär (Skolinspektionen, 2019).

Lam och Hui (2010) beskriver att lärarna upplever tidsbrist när det gäller att arbeta med den vida vägledningen och detta gör att de andra arbetsuppgifter som en lärare har dominerar över denna. Lam och Hui tar även upp att lärarna som varit delaktiga i studien upplever att de har otillräckliga kunskaper när det kommer till att implementera arbetsrelaterade frågor i sin undervisning. För att arbeta med den breda vägledning och stötta varandra på bästa sätt menar Lam och Hui (2010) att det är ytterst viktigt att det sker ett samarbete mellan lärare och studie- och yrkesvägledare.

Därmed är det även viktigt att det finns tid avsatt för ett sådant arbete. I en vetenskaplig rapport skriven av Šteħ, Kalin och Mažgon (2021) gällande samarbete och partnerskap mellan lärare och studie- och yrkesvägledare har det visat att både studie- och yrkesvägledare och lärare generellt sett är nöjda med deras samarbete. Speciellt när det finns tydliga gränser mellan deras uppgifter och ansvar. Samarbetet när studie- och yrkesvägledare och lärare ska gemensamt planera aktiviteter, lektioner, sätta mål och dela ansvar är det mycket svårare att uppnå ett bra samarbete. Šteħ, Kalin och Mažgon betonar vikten av samråd, planering och utvärdering i samarbetet och att det sammankopplas med vissa grundläggande principer som ingår i studie- och yrkesvägledarens arbete. Samtidigt betonas det att för att bilda ett gott samarbete är det viktigt att använda sig av de fyra T:en som står för; tillit, tid, teknik och tänkande tillsammans. Enligt Kunskapsguiden (2019) anses det att etablera och upprätthålla ett bra samarbete är alltid en utmaning, men det är också avgörande för att effektivt möta utmaningar som kan uppstå. Om samverkan ska ha normal funktion krävs styrning, struktur samt samsyn (Kunskapsguiden, 2019). För att samverkan ska vara gynnsam är det viktigt att ansvaret börjar hos huvudmän samt rektorer, detta för att det ska finnas tydliga riktlinjer och rutiner som exempelvis arbetsstruktur. Om det ska ske ett framgångsrikt samarbete mellan personalen i skolan krävs även att alla professioner har kunskap om varandras yrken samt respekterar varandras uppdrag och kompetenser. Det är viktigt att man har gemensamma mål och rutiner för hur beslut tas. För att samverkan ska fungera bra är det även viktigt att fokusera på varje individs behov samt bidra med kunskaper om samverkan (Kunskapsguiden, 2019).

2.2.6 Studie- och yrkesvägledningens utmaningar och brister

Vägledningsyrket kan stöta på en del utmaningar. Det kan därmed finnas brister när det gäller verksamheten och studie- och yrkesvägledarnas utbildning. Svenskt Näringslivs (2016) rapport behandlar vikten av vägledning och studie- och yrkesvägledningens utmaningar och skriver om studie- och yrkesvägledningsverksamheten och studie- och yrkesvägledarutbildningen. Vidare beskriver de i sin rapport att i störst utsträckning påverkas yrket och verksamheten av vägledarnas högskoleutbildning. Svenskt näringsliv (2016) menar att brister uppkommer redan under studie- och yrkesvägledarprogrammet då de blivande vägledarna möter ett allt större fokus på skolverksamheten och dess arbete under sin utbildning och ett mindre fokus på arbetlivet och arbetsmarknaden. Svenskt Näringsliv betonar i sin rapport att studie- och yrkesvägledarområdet länge har blivit åsidosatt och har därmed blivit kritiserat via undersökningar och granskningar genomförda av berörda myndigheter och organisationer. Ur ett internationellt forskningsperspektiv och nationell utvärdering kan studie- och yrkesvägledarna i grundskolorna effektivt förbättra elevernas beslutsförmåga. Dagens SYV-verksamhet står dock inför en rad utmaningar som kräver insatser från såväl huvudmän, skolan, näringslivet och högskolan (Svenskt Näringsliv, 2016). Det system skolor utgår från idag är baserat på de antal elever studie- och yrkesvägledaren har på skolan och inte efter uppskattning av elevernas behov. Både Svenskt Näringsliv (2016) och Statens offentliga utredningar (SOU, 2019:4) menar att det saknas riktlinjer för organisation och genomförande samt inga system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling. Statens offentliga utredningar (SOU, 2019:4) beskriver att undervisningen inte bedöms och följs upp mot givna mål och riktlinjer och baseras inte på elevens behov och krav. Studie- och yrkesvägledares högskoleutbildningar samverkar också för lite med lärarutbildningarna, vilket ger sämre förståelse för studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser samt sämre grund för kommande och framtida professionella samarbeten i skolverksamheter (Svenskt Näringsliv, 2016). I ett antal utredningar (SOU, 2019:4) har det tagits upp hur viktigt det är att förbättra och utveckla

studie och yrkesvägledning. Problemen som har belysts i dessa undersökningar har oftast varit samma. Exempelvis att kunskapen gällande studie- och yrkesvägledarnas kompetens är låg, ledningen och styrningen är instabil samt att möjlighet att få vägledning är bristfällig (SOU, 2019:4).

3.0 Metod

I detta avsnitt presenteras vilken metod som valts i studien, hur urvalet har skett samt hur den data som samlats in har analyserats. Studien som presenteras är en kvalitativ studie. Studien undersöker vilken roll studie- och yrkesvägledaren har i grundskolan och hur andra yrkesprofessioner ser på studie- och yrkesvägledarens roll samt hur samarbetet mellan studie- och yrkesvägledare och andra professioner ser ut. För att kunna få utförliga svar från undersökningens respondenter och möjliggöra en djupgående förståelse av ämnet användes valde en kvalitativ metod. I denna studie har det genomförts sex kvalitativa intervjuer med två yrkesverksamma studie- och yrkesvägledare som arbetar i två olika grundskolor samt andra yrkesverksamma professioner i skolan såsom rektor, lärare och specialpedagog. Detta gjordes för att kunna studera flera sidor av problemet och få en bättre helhetsbild av problematiken och dess lösningar.

3.1 Urval och avgränsningar

Denna studie har använt sig av en kombination av urval utifrån ett subjektivt urval och ett explorativt urval. Vi har valt att använda ett subjektivt urval för att välja ut två studie- och yrkesvägledare, en rektor, en specialpedagog och två lärare. Detta då vi tänkte att de kunde tillföra till vår undersökning. Enligt Denscombe (2018) betyder subjektivt urval att forskaren "handplockar" sitt urval för den undersökning som ska genomföras. Termen subjektivt urval används vid situationer där forskaren redan har en viss kännedom om de människor eller företeelser som ska undersökas. Denscombe menar även att forskaren medvetet väljer vissa av dem eftersom det anses mest troligt att just dessa intervjupersoner kommer ge mest värdefulla data. Denscombe menar dock att i själva verket väljs dessa personer ut med ett speciellt syfte i åtanke, och detta syfte återspeglar de utvalda människornas eller företeelsernas särskilda kvaliteter och deras relevans för undersökningstemat. Fördelen med att använda sig av subjektivt urval är att det tillåter forskare att närma sig människor eller företeelser som på goda grunder kan anta vara avgörande för undersökningen. Det subjektiva urvalet passade för vår studie då vi ville handplocka de personerna som vi ansågs hade den kunskapen som vi efterfrågades inom ramen för det vi ville undersöka i denna studie, för att få mest relevant och värdefull information. Denscombe menar att handplockning är fördelen med subjektivt urval vilket alltså passar för syftet med vår studie för att vi ville undersöka specifikt den här typen av personer. Explorativa urval används ofta i småskalig forskning och brukar förknippas med kvalitativa data. Enligt Denscombe (2018) är ett explorativt urval ett sätt att undersöka relativt outforskade ämnen och ett sätt att upptäcka nya idéer eller teorier. Poängen med urvalet enligt Denscombe är att ge forskaren möjlighet att generera insikter och information, därmed är det inte alltid nödvändigt att skapa ett exakt tvärsnitt av populationen. Studien har utgått utifrån att använda ett explorativt urval då sannolikheten att få med större, intressanta, extrema eller ovanliga exempel som kan belysa det som studeras i studien ökar (Denscombe 2018). Studien har använt en explorativ ansats genom att ställa frågor som rör framför allt människors upplevelser av olika saker eller deras syn på verkligheten. Utifrån syftet anses det mest lämpligt att använda en explorativ ansats då meningen inte är att dra slutsatser som gäller för hela populationen.

I nedanstående tabell beskrivs det när respondenterna tog examen inom aktuell befattning, hur lång arbetslivserfarenhet respondenterna har samt antal år på aktuell grundskola.

Tabell 1 – Intervjupersoner

Yrkestitel / Benämning i studien	Examensår inom den aktuella yrkesbefattningen	Arbetslivserfarenhet i skolans värld	Antal år på aktuell skola
Specialpedagog	2015	30 år	6 år
Lärare 1	2000	21 år	5 år
Studie- och yrkesvägledare 1	1995	20 år	5 år
Rektor	2021	12 år	4 år
Lärare 2	1998	24 år	8 år
Studie och yrkesvägledare 2	1987	35 år	20 år

Redan i tidigt skede togs kontakt med respondenter för att spara tid, detta då det fanns medvetenhet om att det kan ta tid att få svar från respondenterna. Vi fann våra respondenter via skolhemsidor där kontaktuppgifter för respektive respondent fanns tillgängliga. Kontakten innan intervjuerna startade med mejlkontakt till de respondenter vi fann intressanta och relevanta för studien. Mejlen sändes ut till studie- och yrkesvägledare, lärare, specialpedagoger och rektorer. En del svar dröjde, därför skickades påminnelsemejl för att få svar på om de hade möjlighet att delta eller inte. Påminnelsemejl visade sig vara gynnsamt då flera svar från informanter av intresse för studien inkom efter påminnelsen.

Studien har avgränsats till kommunala skolor då syftet var att studera och se om det kunde finnas skillnader mellan den kommunala styrningen. Det ansågs därför att friskolor inte var lika aktuella. I studien har vi valt att inte göra någon begränsning gällande hur länge respondenterna har arbetat i sin aktuella tjänst och i skolans värld. Vi anser eventuella skillnader avseende hur länge respondenterna har arbetat kan troligen ge intressanta synvinklar som är kopplade till deras upplevelser och erfarenheter gällande grundskolan. De finns inte heller någon avgränsning gällande när de utbildade sig, då vi anser att det kan ge intressanta synvinklar. Bland respondenterna finns både kvinnor och män.

3.2 Datainsamling

Enligt Trost (2010) utmärks kvalitativa intervjuer genom att en ställer enkla och raka frågor för att sedan genom dessa få mer komplexa och innehållsrika svar. Efter alla de intervjuer som forskaren har utfört sitter hen med ett rikt material, vilket sedan med hårt arbete kan leda till många intressanta och spännande åsikter, mönster och skeenden. Trost anser att användandet av kvalitativa intervjuer bidrar till en djupare förståelse av situationen och det utforskade området. Han menar att om en är intresserad av att till exempel försöka förstå människors sätt att resonera eller reagera, eller av att särskilja eller urskilja varierande handlingsmönster är en kvalitativ studie den rimligaste att utföra. Även det intervjupersonerna säger och förklarar kan ge förståelse för händelser och mönster (Bryman 2018).

I studien har semistrukturerade intervjufrågor använts (se bilaga 2 och 3). Genom att ha valt semistrukturerade intervjuer har vi samlat in erfarenheter, tankar och upplevelser från studie- och yrkesvägledare och de andra yrkesgrupperna. Bryman (2018) beskriver semistrukturerade intervjufrågor som att forskaren har en lista över förhållandevis specifika teman som intervjun ska beröra, vilket i detta fall kallas för en intervjuguide. Intervjupersonen eller intervjupersonerna har därmed en stor frihet att utforma sina svar på sitt eget sätt. Enligt Bryman behöver inte frågorna komma i samma ordning som i intervjuguiden, men brukar oftast ställas i den ursprungliga ordningen. Vi har därmed kunnat ställa frågor som inte ingår i intervjuguiden till respondenterna, detta för att anknyta till något som intervjupersonerna sagt samt för att få mer ingående information om ett tema. Som forskare bör en därför vara flexibel, ha förståelse för att intervjupersonerna kan uppfatta och förstå frågor annorlunda än vad forskaren avser.

Intervjuerna spelades in. Enligt Trost (2010) anses det vara en fördel med att spela in intervjuer, detta för att det möjliggör att i efterhand kunna lyssna till ordval och tonfall upprepade gånger. Forskaren behöver då inte göra anteckningar eller stödanteckningar under intervjuens gång och kan i stället helt koncentrera sig på intervjun i realtid. Trost betonar dock att även om forskaren har noggranna inspelningar eller anteckningar kan detta aldrig ersätta de intryck som har getts under själva intervjun och han menar att alla upplevelser är värdefulla för analys av data.

För att anpassa efter de yrkesverksammas redan hektiska scheman valde vi att genomföra intervjuerna digitalt, förutom för en intervjuperson som föredrog att ha intervjun på plats. För denna studie utformades två intervjuguider, en som var anpassad för studie- och yrkesvägledare och en för övriga yrkesprofessioner. När intervjufrågorna utformades var målet att forskningsfrågorna skulle vara relevanta i förhållande till intervjufrågeställningarna. För att undvika förvirring hos respondenterna formulerades frågorna enkelt och tydligt. Intervjuerna genomfördes via Teams och tog mellan 20–45 minuter per intervju.

3.3 Forskningsetiska överväganden

Med hänsyn till dem som har medverkat i studien har studien utgått från de fyra forskningsetiska principerna, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2017). Informationskravet innebär att forskare ska informera intervjupersonerna om deras uppgift i studien och vilka villkor som gäller för deras deltagande. Respondenterna som deltagit har därför blivit upplysta om att deltagandet var frivilligt och att de

hade rätt att avbryta sin medverkan när som helst under arbetets gång. Innan intervjun började vi med att kort informera om syftet med studien och med intervjun och sedan förklarade vi hur intervjumaterialet skulle användas under studiens gång. Samtyckeskravet betyder att forskare måste ha deltagares samtycke för att utföra intervjuer, samt för att få använda dessa i studien. Respondenterna har själva rätten att bestämma över sin medverkan i undersökningen (Vetenskapsrådet, 2017). Samtliga informanter har tagit del av ett informationsbrev samt en samtyckesblankett. Alla deltagare fick även information via mejl samt vid uppstart av intervjun att intervjun kommer att spelas in via ljudinspelning. Ljudinspelningarna har endast sparats ner som ljudfiler på mobiltelefoner och har inte delats mellan varandra via internet.

För att etiskt känsliga uppgifter inte ska spridas finns konfidentialitetskravet. Kravet innebär att de respondenter som är delaktiga i studien har anonymitet. Studien hanterar därför de personliga uppgifterna varsamt och konfidentiellt. De respondenter som har deltagit i studien har blivit upplysta om vår tystnadsplikt om deras medverkan i studien (Vetenskapsrådet, 2017). Datan, som transkribering och ljudinspelningar, kommer sedan att raderas när examensarbetet är avslutat. Nyttjandekravet innebär att de uppgifter om intervjupersonerna som har samlats in för forskningsändamål inte får användas eller utlånas för vinstinriktat bruk eller till andra ickevetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 2017). Vid transkriberingar undanhölls namn och annan personlig information på respondenter för att behålla anonymiteten.

3.4 Databearbetning

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) innebär utskriften av en intervju att samtalet omvandlas till en struktur som är bättre lämpad för analys, men beroende på omfånget och hur mycket av intervjun som bör transkriberas spelar olika faktorer in som tid, pengar, materialets natur och syftet bakom analysen. Valet togs att transkribera de intervjuer som genomförts. Detta för att få en enklare överblick av svaren och vad som kändes mest relevant till studien. Det hände ofta att informanterna svarade på flera av intervjufrågorna i samband med en fråga från intervjuguiden, därför valdes det i ett första skede att bekanta sig med materialet (Bryman, 2012) genom att sortera in de transkriberade delarna under den intervjufråga som faktiskt ställdes i relation till intervjuguiden.

I det fortsatta arbetet valde vi att använda tematisk analys. Fokuset i den tematiska analysen är att finna mönster eller teman i data och delge dem i rika beskrivningar (Bryman 2012). Tematiseringen utgick från studiens syfte och frågeställningar och genomfördes med hjälp av färgkodning, data som ansågs höra till samma frågeställning fick en egen färg. I linje med studiens frågeställningar blev huvudteman roll, kompetens och samarbete. Detta både för att underlätta dokumenteringen av data och för att få en överblick över texten relaterat till forskningssyftet, frågeställningar och tidigare forskning. Vi har i enlighet med Bryman (2012) även letat efter ord eller fraser som användes frekvent och av dessa har det skapats relevanta underrubriker i relation till varje tema. Nästa steg var att bearbeta det insamlade materialet genom att analysera de samband och olikheter som fanns i respondenternas svar. Slutligen har vi gått genom svaren och analyserat det som har framkommit i respondenternas svar, både från de två studie- och yrkesvägledarna och andra yrkesverksamma professioner.

3.5 Metoddiskussion

Nedan förs en diskussion om studiens reliabilitet, tillförlitlighet samt metoden som är vald.

Det kan enligt Denscombe (2018) anses svårt att avgöra om en annan person som genomför samma studie skulle fått fram samma resultat som den redan genomförda studien. Det påpekas att för kvalitativa forskare finns det inte något sätt att få ett absolut resultat som visar att de har "fått det rätt". Detta arbete bygger dock på detaljerad granskning av de ingående texterna, alltså den transkribering som utförts samt intervjuerna, detta ger enligt Denscombe en stadig grund för att de databaserade slutsatserna bidrar till forskarens trovärdighet. Det finns olika sätt att öka reliabiliteten för kvalitativ forskning. Enligt Denscombe är det viktigt att tydligt redogöra för hur studien är utförd och på vilket sätt som forskarens data har tolkats. I studien har vi därför arbetat med reliabilitetsfrågan genom att först analysera data enskilt, för att sedan gå igenom den data vi fått fram tillsammans och sedan föra en diskussion om samtliga resultat. Alla intervjuer spelades in och transkriberades, och har genomgått två genomlysningar.

Gällande tillförlitlighet beskriver Trost (2010) att det handlar om i hur stor grad studien mäter det som är avsett att studeras. I studien har vi utgått från semistrukturerade intervjuer och därmed hade följdfrågorna kunnat se olika ut. Under intervjuerna har det dock aldrig gjorts några sidospår som har varit irrelevanta för ämnet eller studien. Intervjuguiderna (Bilaga 2 och 3) som har använts har varit utformade efter studiens syfte och frågeställningar, detta i sig ökar tillförlitligheten.

När aktuella studie- och yrkesvägledare kontaktades var det väldigt lätt att få tag på dem. De svarade samma dag som det skickades ut mejlutskick. Lärare var de dessvärre svårare att få tag på, det tog cirka 2 veckor. Mejl skickades till många lärare för att lyckas få tag på några som hade möjlighet att ställa upp. Detta då många lärare var upptagna med nationella prov, det var därför svårt att hitta luckor som passade in med deras redan hektiska scheman. Vi skickade ut påminnelsemejl till specialpedagoger, lärare och rektorer detta i hopp om att få svar på hur de ställde sig till vår förfrågan. Vi ville inte ta kontakt med nya personer innan vi fått svar från dem vi redan tillfrågat, risken skulle vara att det kunde bli för många i slutändan. Vi hade redan skickat till cirka 15 potentiella informanter.

Under intervjuerna, som genomfördes via Teams, uppstod det problem med tekniken under en intervju. Detta i sig medförde känslor av stress över att eventuellt ta upp för mycket tid i onödan från studiens respondenter. Digitala intervjuer kan anses vara en nackdel, detta på grund av tekniska störningar menar Hallin och Helin (2018). Det betonas även att kroppsspråk samt ickeverbal respons inte framkommer lika tydligt under digitala intervjuer. Hallin och Helin menar dock å andra sidan att studier har uppvisat att digitala tekniker innehållande både ljud och bild kan ha en förvånansvärd god förmåga att skapa en känsla av närvaro. Trots att möjligheten saknades att kunna läsa av och se kroppsspråk upplevde vi att vi tillsammans med respondenterna skapade en känsla av närvaro i samtalen. Denscombe (2018) menar att intervjuer är ett sätt att få ett framställande av detaljerande och djupgående data. Denscombe menar dock att det finns risker med intervjuer, detta i form av att data från intervjuer baseras på vad människor säger snarare än vad de gör. I detta fall betyder det att just uttryck eller handlingar inte alltid stämmer överens med vad en individ säger. Intervjuerna har genomförts av oss båda tillsammans, detta kan anses vara både en för- och nackdel enligt Trost (2010). Fördelen med att vara två intervjuare är att en kan ha

ett gott stöd under intervjun tillsammans, ett bra samspel leder till att det blir en bättre intervju. Intervjupersoner kan få bättre förståelse och mer information i jämförelse med om endast en person håller intervjuerna (Trost, 2010). Samtidigt kan det finnas en risk att respondenterna känner sig i underläge när det är två personer som håller intervjun. Detta tog vi hänsyn till och vi eftersträvade att undvika någon maktposition. Därför gjorde ansträngningar för att agera på ett respektfullt och artigt sätt under intervjun. Detta för att studiens respondenter inte skulle känna att de befann sig i en underlägsen position. Detta förhållningssätt gjorde troligen att intervjupersonerna kände sig komfortabla med intervjuerna under intervjun. Trost (2010) påpekar även att om inte intervjuperson och intervjuare känner varandra sedan tidigare kan det vara lämpligt att vara två intervjuare.

Något som anses är viktigt att påpeka om studien är att det endast har varit intervjuer med sex personer. Det kan därför tänkas att resultaten hade kunnat se annorlunda ut om vi hade valt andra grundskolor, fler informanter eller andra skolformer. Det kan också därför bli svårt att dra några generella slutsatser på en nationell nivå.

3.5.1 Fördelningsansvar

Vi har under denna studie inte fördelat specifika delar eller avsnitt av arbetet mellan oss, utan vi har bearbetat och skrivit alla avsnitt tillsammans. Det enda som har fördelats mellan oss under arbetet är transkriberingarna. Under perioden då examensarbetet har genomförts har vi valt att arbeta mestadels på distans och använt oss av programmet Zoom, samt ett delat skrivdokument som visade ändringar som gjordes av oss båda.

4.0 Resultat

Under denna rubrik har vi för avsikt att presentera resultatet av intervjuerna. Vi har valt att dela in vårt resultat utifrån studiens forskningsfrågor med några underrubriker som representerar teman vi funnit. I vår studie har vi intervjuat två studie- och yrkesvägledare, två lärare, en specialpedagog och en rektor (se tabell 1 för arbetslivserfarenhet och antal år på aktuell skola).

4.1 Studie- och yrkesvägledarnas och övriga professioners syn på vägledarens roll och kompetenser

Syftet med denna frågeställning var att undersöka hur alla våra respondenter ställde sig till frågan om studie- och yrkesvägledarens kompetenser och roll.

4.1.1 Studie- och yrkesvägledarens roll

Studie- och yrkesvägledare 1 har under sitt yrkesverksamma liv arbetat som studie- och yrkesvägledare i olika skolformer och har arbetat på de aktuella skolorna i ca 5 år. Hen har varit tydlig med den enskilda vägledningen är en stor del av studie- och yrkesvägledarens roll i grundskolan. Studie- och yrkesvägledare 2 har under sin tid som studie- och yrkesvägledare också arbetat i olika skolformer, men har arbetat på sin nuvarande skola i 20 år. Studie- och yrkesvägledarna uttrycker båda att deras roll i grund och botten är bred. De båda studie- och yrkesvägledarna beskriver sitt arbete och sin roll som en planerare. Studie- och yrkesvägledare 1 beskrev det som att "Jag är en planerare, organisatör och fixare". Studie- och yrkesvägledare 1

förklarar den enskilda vägledningen som en stor och viktig del för elever i grundskolan men att hans roll även är att informera och hålla eleverna uppdaterade om utbildning och yrken. Även om den enskilda vägledningen är en stor del av arbetet i grundskolan är det viktigt i rollen att utmana och vidga elevernas perspektiv, arbeta för att ändra stereotyper och bryta normer. Hen nämner att just det normkritiska perspektivet och att utmana eleverna är en viktig aspekt i rollen. Hen beskriver att även om det är att "hålla eleverna uppdaterad om arbetsmarknaden och hur den ser ut i framtiden" är det väldigt viktigt att i rollen som studie- och yrkesvägledare vidga perspektiv och arbeta med normkritik för att öppna nya dörrar för eleverna under samtal. Studie- och yrkesvägledare 2 hade en mycket likartad respons gällande studie- och yrkesvägledarens roll. Hen lade mycket vikt på att studie- och yrkesvägledarens tjänst ska finnas som stöd för eleverna, både i nuläget och inför framtida val.

Under intervjun framkom också hur studie- och yrkesvägledarna uppfattade att de andra yrkesprofessionerna i skolan såg på deras yrke och vilken roll de hade i skolan. Studie- och yrkesvägledare 2 anser att de övriga professionerna har en relativt god uppfattning på vad hen har för roll med undantag av en rektor som är ny på arbetsplatsen. Däremot anser studie- och yrkesvägledare 1 att de andra yrkesprofessionerna har begränsad kännedom om vilken roll studie- och yrkesvägledaren har. Studie- och yrkesvägledare 1 beskriver att:

Ja det tror jag att de vet. Men det är nog väldigt begränsat. Typ att de tänker "Hen pratar om gymnasiet eller hen pratar med niorna när de ska dit" Men de ser nog inte att jag hade kunnat komma in i ämnen och göra saker och jag skickar ibland information till dem om grejer som kommer om uppdateringar om utbildning, yrken eller något sådant. Jag har gjort det för att försöka få en dialog men de är väldigt upptagna. Men sen blir det inte något mer med det. Det måste jag förankra med min rektor om att försöka få mer tid med någon lärare.

Övriga yrkesgrupper beskriver och betonar att studie- och yrkesvägledare har en viktig och betydande roll i grundskolan. Våra respondenter anser att en studie- och yrkesvägledare kan bidra med mycket och är en enormt viktig del i skolan. Några informanter lägger tonvikten på att arbetsmarknaden förändras kontinuerligt och att detta område ligger inom en studie- och yrkesvägledares expertområde. Denna kännedom gör enligt några informanter att studie- och yrkesvägledare är de bäst lämpade för att hjälpa elever vid olika val. Lärare 1 uttrycker att:

Det är en viktig roll som behövs eftersom arbetsmarknaden ser ut som den gör. Den förändras ju kontinuerligt. Det är ju så att vi jobbar i skolan, vi lärare, så har inte vi jättebra koll på gymnasieprogram, vad finns och vad krävs i de olika programmen och hur ser arbetsmarknaden ut framåt. Det kan man säga att vi har väldigt dålig koll på. Även om man själv har barn. Men det är jättesvårt att hantera hur man ska rekommendera vad ungdomar ska bli då man inte vet vad de olika yrkeskategorierna heter nuförtiden.

Rektorn beskriver att studie- och yrkesvägledare används i många situationer förutom de traditionella vägledningssamtalen som studie- och yrkesvägledaren har med eleverna. Hen säger att det kan exempelvis handla om att studie- och yrkesvägledare är delaktiga i elevhälsovården, har motiverande samtal med elever, stödjer föräldrar på olika sätt och sköter det administrativa. De flesta av våra informanter betonar att studie- och yrkesvägledare är en viktig person i deras elevhälsoarbete när det gäller att arbeta med motivationen för elever som har det svårt. Rektorn beskriver även att studie- och yrkesvägledarens roll är en viktig del för att alla elever ska ha en

möjlighet att bilda sig en vision av framtiden oavsett vilken skolform eleverna tillhör, framför allt för elever som har det tufft i skolan eller är omotiverade.

4.1.2 Studie- och yrkesvägledarens kompetenser

Gällande frågorna om kompetenser och hur de nyttjas var studie- och yrkesvägledarna relativt samstämmiga. Studie- och yrkesvägledare 2 anser att det kan se olika ut på olika grundskolor beroende på vad för kompetenser som behöver nyttjas och vad som är viktigast på just den skolan. Hen nämner att socioekonomiska grunder kan vara en anledning till att vissa kompetenser nyttjas mer än andra. Exempelvis om en elev bor och går i skola i ett låginkomstområde kan denne tillhöra en lägre social grupp och kan i och med det anpassa och begränsa sina gymnasieval utifrån detta, medan en elev som exempelvis bor och går i skola i en mer välbärgad miljö kan ha en vidare överblick över utbildningssystemet. Hen sa att det utifrån dessa exempel kan visa sig att studie- och yrkesvägledare måste använda sig mer av en viss kompetens i vidgande av elevernas kunskap om utbildningsvägar och alternativ i låginkomstområden. Studie- och yrkesvägledare 2 har lång erfarenhet och nämner under intervjun att hen under de 20 åren som yrkesverksam arbetat på den aktuella skolan även arbetat parallellt på andra skolor. Totalt har hen arbetat på 5 skolor med den aktuella skolan inräknad. Studie- och yrkesvägledare 1 berättar lite mer utförligt om studie- och yrkesvägledarens kompetenser och hur de nyttjas.

I allmänhet tycker jag att en studie- och yrkesvägledare har många stora kompetenser, speciellt när det gäller att belysa yrken om vad som gäller och kring utbildning och arbetsmarknad. Huvudkompetens sen utöver det är att vi kan utmana och vidga olika perspektiv med hjälp av samtalsmetodik, ändra stereotyper, och bryta normer lite grann. Elever behöver också få en bra självkänsla och annat för att kunna göra ett bra underbyggt val inför kommande framtidsval.

Båda studie- och yrkesvägledarna svarar att deras kompetenser nyttjas på bästa möjliga sätt och fungerar bra från deras ståndpunkt. Dock belyser studie- och yrkesvägledare 1 att deras kompetenser skulle kunna nyttjas i ett större perspektiv. Rektorer hade kunnat se över ytterligare områden där studie- och yrkesvägledares kompetenser skulle kunna implementeras. Detta uttalande var kopplat till lektioner och nyttjandet av studie- och yrkesvägledarens kompetenser i det sammanhanget. Hen beskriver nämligen att något som saknas är dialogen med lärare och möjligheten att nyttja sina kompetenser på lektioner, vilket endast kan möjliggöras av huvudmän. Hen betonar att det är ett väldigt känsligt ämne, då lärare redan har en mycket ansträngd arbetssituation och styrd läroplan. Hen beskriver att "som person känner man sig besvärlig och det vill jag inte behöva vara. Jag vill ha en bra ton mellan alla." Det hade därmed varit gynnsamt enligt studie- och yrkesvägledare 1 om både huvudmän och ledning fick en större förståelse för studie- och yrkesvägledning, för att sedan tala med rektorer om hur deras kompetenser kan fördelas.

Gällande kompetenser från de övriga yrkesgrupperna fick vi väldigt olika svar om respondenterna förståelse för vad och hur studie- och yrkesvägledarens kompetenser nyttjas. Rektorn beskriver att:

Det är väl just att elever har kanske inte tänkt i de här banorna särskilt ofta under sin livstid och ju högre upp i studieväsendet man kommer desto närmare kommer man ju. Våra studie- och yrkesvägledare har ju en bred kompetens, frågar man en elev om hur många

yrkeskategorier det finns så får man fram kanske 5–10 yrken osv medan det finns 1800 yrkeskategorier att välja mellan. Det är klart att den bredden är ju jätteviktigt. Så kompetens spelar stor roll.

Lärare 2 beskriver att studie- och yrkesvägledarens kompetenser hjälper eleverna att hitta vilka vägar och alternativ som finns för den enskilde eleven, men nämner inget mer än det. Lärare 1 nämnde att hen inte riktigt vet vad som ingår i en studie- och yrkesvägledares utbildning. Även specialpedagogen berättar att hen inte visste mycket om hur studie- och yrkesvägledarens kompetenser kan hjälpa eleverna på bästa sätt. Generellt sett hade informanterna begränsad kunskap om studie- och yrkesvägledarens kompetenser.

Gällande hur väl de övriga yrkesgrupperna känner till vad studie- och yrkesvägledaren har för kompetenser kom det fram under intervjuerna att det upplevs olika. Rektorn och lärare 2 instämmer att de har en bra kontakt med studie- och yrkesvägledaren på skolan vilket medför att de är väl medvetna om vilka kompetenser en studie- och yrkesvägledare besitter. Däremot anser specialpedagogen och lärare 1 sig inte ha någon avsevärd insyn i studie- och yrkesvägledarens kompetenser.

Lärare 1 och specialpedagogen har ungefär samma uppfattning om vad för kompetens en studie- och yrkesvägledare erhåller genom sin utbildning och vad en studie- och yrkesvägledare kan bidra med. Båda respondenter beskriver att de har mindre kunskaper gällande hur studie- och yrkesvägledarutbildningen ser ut och vilka kompetenser en studie- och yrkesvägledare ska ha. Specialpedagogen säger att:

Jag kan gissa att hen har bra koll på gymnasieprogram och sådant. Och jag tror att jag vet att hen har det. Men jag har ingen aning om hur hennes utbildning ser ut och jag kan ju hoppas på att syven får information om hur man ska samtala med elever på ett bra sätt. Just som specialpedagog jobbar man med det här att försöka få elever att förstå att vad man pratar om, genom bilder osv.

4.1.3 Studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter

Vi valde att utforska studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter i våra intervjuer, detta för att vi anser att det är en del av deras kompetenser. Gällande arbetsuppgifter valde respondenterna att beskriva sina uppgifter djupgående och nämner att de sträcker sig längre än vägledningssamtal. Förutom uppgifter kopplade till vägledning var många av arbetsuppgifterna som de två studie- och yrkesvägledarna nämnde administrativa uppgifter. Båda studie- och yrkesvägledarna beskriver även att det handlar om att hjälpa elever att söka till gymnasiet på aktuell hemsida och informera om hur det fungerar. Arbete med att ordna praktik för de olika årskurserna blir en stor arbetsuppgift enligt båda. Det handlar även om lagring av information i olika system i koppling till elevhälsoteamen (EHT).

Det framkom att majoriteten av de andra yrkesprofessionerna kände att de hade otillräckliga kunskaper om vad studie- och yrkesvägledare har för arbetsuppgifter. De svar som kom från respondenterna under intervjuerna var att deras uppfattning av en studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter är att det handlar mest om vägledningssamtal, gymnasieinformation och att upplysa elever om de olika vägar som finns att gå efter att de slutfört grundskolan. Några av

respondenterna nämner att deras bild är att en studie- och yrkesvägledare delger information om utbildning och arbetsmarknaden. Respondenterna anser även att studie- och yrkesvägledare stöttar, hjälper och förbereder eleverna för framtida yrkesroller.

När frågan om arbetsuppgifter ställdes till rektorn, svarar hen att:

Arbetsbeskrivningen kan jag inte radda exakt men jag tänker ändå att det handlar någonstans som att förbereda elever för framtida yrkesroll så långt som det möjligt. Det finns roller för studie- och yrkesvägledare även i tidiga åldrar tänker jag. Men ju högre upp i utbildningsväsendet man kommer desto mer inriktad blir det då. Kanske på framtiden och framtidsval och liknande. Det finns andra kompetens som att hålla motiverande samtal, framtidsamtal och försöka stötta och hjälpa ungdomarna i de frågorna.

Det framkom under intervjuerna att de flesta av undersökningens respondenter generellt saknade kunskap om de olika arbetsuppgifter som en studie- och yrkesvägledare kan inneha. När vi frågade specialpedagogen om hen visste vad studie- och yrkesvägledaren har för arbetsuppgifter nämner hen att:

Nej, det är det jag gissar mig till. Jag tror att det är ganska tydligt. Det handlar om gymnasiet och att presentera olika branscher och att presentera olika yrken. Vara ett bollplank för en del elever, att visa eleverna på det som finns efter grundskolan. Det är det jag tänker.

4.2 Samarbetet mellan studie- och yrkesvägledare och andra yrkesprofessioner

Under denna rubrik presenteras hur respondenterna ställer sig till frågorna om samarbete, motstånd och utmaningar, studie- och yrkesvägledarens inkludering i skolan och hela skolans ansvar.

4.2.1 *Samarbete*

Båda studie- och yrkesvägledarna som intervjuades i undersökningen anser att de har ett relativt bra samarbete med de övriga professionerna i skolan, dock hade de önskat ett bättre samarbete än det nuvarande. Båda vägledarna nämner att de har samarbetat framför allt med yrkesgruppen lärare. Samarbete med lärarna kan ske bland annat genom att studie- och yrkesvägledaren håller i lektioner där även lärarna är med. Det kan också ske genom samtal med lärarna om prao samt genom att arbeta tillsammans med svensklärare kring CV-skrivande. Båda vägledarna nämner även att de är delaktiga i elevhälsoteamets möten. Utöver lärarna, har vägledarna även samarbete med andra såsom rektor, kurator, specialpedagog och skolsköterska. Studie- och yrkesvägledare 2 beskriver att samarbeten sker olika med olika professioner. Hen beskriver att exempelvis kan kuratorn be studie- och yrkesvägledaren att prata med en elev för att prata om framtiden om det skulle vara aktuellt. Hen säger även hur samarbete med specialpedagogen kan ske, att det kan gälla att anpassa studiegången och hjälpa till med att lösa det.

När frågan om samarbete ställdes till de övriga professionerna svarade en majoritet att det inte sker något stort samarbete med studie- och yrkesvägledaren. Enligt rektorn sker samarbetet mest med elevhälsoteamet, hen berättar att det huvudsakliga samarbetet mellan olika professioner sker via elevhälsoteamet (EHT) där hela elevhälsan samt studie- och yrkesvägledaren är inkluderade.

Även specialpedagogen berättar att hen har mindre samarbete med studie- och yrkesvägledaren, det sker inte någon regelbunden samarbete utan det är mest när det dyker upp något i samband med olika möten där man vill koppla in studie- och yrkesvägledaren i något ärende. Exempelvis när en elev skulle behöva vägledning eller liknande tas det kontakt med studie- och yrkesvägledaren. Bland lärarna fanns det olika svar på frågan om samarbete. Lärare 1 berättar att det hen samarbetar mindre med studie- och yrkesvägledaren, medan lärare 2 anser att hen har ett bra samarbete med studie- och yrkesvägledaren, hen förklarar att:

Samarbetet fungerar ganska bra i den här skolan. Jag har jobbat och jobbar fortfarande i Flex-gruppen, där vi jobbar i en mindre grupp. Då har man mycket närmre samarbete, framför allt med studie- och yrkesvägledaren tycker jag. Så det fungerar bra med samarbetet.

4.2.2 Motstånd och utmaningar

Samtliga respondenter med andra yrkesbefattningar tror att det inte finns några motstånd som står i vägen för studie- och yrkesvägledare på deras skolor. Det de flesta dock sa var att det kan finnas utmaningar då det gäller att ta sig in i klassrummen för att sprida information eller hålla i lektioner. Det betonas från deras håll att det handlar mycket om tid, framförhållning eller planering med de andra yrkesprofessionerna. Enligt specialpedagogen är motstånd eller utmaningar inget hen ser från sin synvinkel på det viset. Hen säger dock att hen kan uppfatta och tänka sig att det kan vara svårt för studie- och yrkesvägledare att ta sig ut i klassrummen och säger:

Jag tror att det nog kan vara så att lärare kanske tycker eller tänker "jaha ska hen komma nu igen". Men jag vet inte. Jag tror att vi har kommit en bit på väg med att studie- och yrkesvägledare kommer in i klassrummen och så där men att det är svårt. Inget som märks av från min synvinkel. Och det kanske handlar om att de tycker det är viktigt att de tycker hen är okej.

Lärare från de olika skolorna säger sig tro att det inte finns något nämnvärt motstånd. Lärare 1 nämner att det handlar mest om planering och kopplar det till motstånd. På det sättet får inte studie- och yrkesvägledaren ut den information eller de lektioner som studie- och yrkesvägledarna behöver utifrån sin planering. Lärare 1 preciserar:

Jag tror nog inte att vi som lärare ger så stort motstånd eller så. Utan vi är öppna, det är eleverna som gagnas av att studie- och yrkesvägledaren kommer och involverar sig i våra elever och i klasserna. Struktur skulle jag nog säga är motståndet. Tid och datum, ingen annan typ av negativ utmaning.

Studie- och yrkesvägledare som intervjuats beskriver att de inte heller känner något motstånd, i alla fall från lärare och andra yrkesbefattningar på skolan. Det studie- och yrkesvägledare 1 betonar när hen känner att det skulle finnas motstånd eller utmaningar är det kraven från läroplanen, att lärare har för mycket att göra. Hen förklarar att det saknas ork och tid för att vara kreativa och ta in annat i klassrummen. Lärarna har därmed svårt att förstå nyttan av vägledning. Studie- och yrkesvägledare 2 har samma uppfattning gällande att hen inte möter något motstånd. Detta utifrån att studie- och yrkesvägledaren har varit länge i sin befattning på den aktuella skolan och att hen känner att skolan har en tradition om att vara positiva mot studie- och yrkesvägledning.

Rektor uttrycker att det inte skulle vara några större motstånd som står i vägen för studie- och yrkesvägledare på deras skola. Det rektor beskriver går i linje med vad de flesta respondenter har uttryckt om tid och planering. Hen sa att:

Det som kan bli är att lärarnas tid i klassrummet med eleverna konkurrerar ju alltid med all annan tid med allt annat som ska göras. Så det är tiden som kan bli visst motstånd mot. Jag upplever att det kanske blir med kort varsel ibland när studie- och yrkesvägledare ska ta saker i klassrummen.

Motstånd är inget som någon av studiens respondenter ser eller tror påverkar studie- och yrkesvägledare i någon större utsträckning. Samtliga respondenter svarar dock olika beroende på vilken skola de tillhör. Det största utmaningen som samtliga respondenter var överens om i intervjuerna är att motstånd gällande planering kan få en negativ effekt mot studie- och yrkesvägledare och deras planering. Detta för att det kan hindra dem från att få ut viktig information eller hålla i lektioner som är viktiga för eleverna att få.

4.2.3 Studie- och yrkesvägledarens inkludering i skolan

Rektor och lärare 2 säger att det är väldigt olika hur en inkluderar studie- och yrkesvägledaren i skolan, men att det hade kunnat bli bättre i framtiden från båda hållen gällande inkludering. Studie- och yrkesvägledare hade kunnat involvera andra yrkesprofessioner oftare och att andra yrkesprofessioner hade kunnat involvera studie- och yrkesvägledare mer. Det som hade hjälpt att inkludera studie- och yrkesvägledare mer i skolan hade varit kompetenshöjande insatser för lärare för att förstå studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser. Rektor beskriver hur studie- och yrkesvägledare hade kunnat bli mer inkluderade i skolan:

De skulle kunna inkluderas mer i ordinarie undervisningen i olika sammanhang. Det tror kan öka inkluderingen även om det sker till en viss del. Vara ute mer i klassrummen och så vidare. Att inkludera studie- och yrkesvägledaren mer i andra ämnen också. Att det finns en viss vägledningsdel i undervisningen också.

Specialpedagog och lärare 1 säger även att de hade kunnat inkludera studie- och yrkesvägledaren mer än de gör idag. Det finns delar i undervisningen, kunskapskraven och betygskraven som studie- och yrkesvägledaren skulle kunnat bli mer inkluderad i, detta för att ha större förståelse för hur moment fungerar. Läraren sa att det är svårt som lärare att säga om en elev kommer få betyg eller inte i vissa moment. Specialpedagog uttrycker sig att studie- och yrkesvägledaren kunde lätt bli förbisedd och att studie- och yrkesvägledarens kompetenser och idéer skulle kunna vidga perspektiv, EHT-möten var ett exempel där studie- och yrkesvägledare hade kunnat bli mer inkluderad.

Jag tycker att vi skulle kunna vara lite bättre på att lyssna in studie- och yrkesvägledaren på våra möten. För jag tror att hen har en del att bidra med som man kanske inte riktigt tänkt på och det man kan vidga alla i lagets tankar. Jag tycker inte vi har riktigt kommit hela vägen fram i vårt EHT.

Samtidigt fanns det tankar om att studie- och yrkesvägledaren inte alltid behövde vara delaktig i allt. Lärare 1 säger att studie- och yrkesvägledare inte behöver vara med i mentorsmöten eller

arbetslagsmöten. Hen anser dock att studie- och yrkesvägledaren måste få ut sin information på något vis och att lärare är en mellanled för studie- och yrkesvägledaren. Detta anses självklart från lärare 1 men anser att informationen kan framföras på ett annat sätt än att vara delaktig i möten.

Lärare 1 säger:

Det som man kan känna ibland är det här, tidigare kunde man få ett mejl om att "jag tar upp det här på nästa mentorstid" det är inte säkert att vi lärare har tid att göra det just då. För att vi har annat som ska göras eller så. Men jag menar inte, jag vet inte riktigt hur, studie- och yrkesvägledaren måste få ut information på något vis och vi är väl första länken kanske mellan studie- och yrkesvägledaren och elever just som mentorer tänker jag.

4.2.4 Hela skolans ansvar

När vi ställer frågan till studie- och yrkesvägledare om hur andra yrkesgrupper arbetar med hela skolans ansvar gällande studievägledning uttrycker studie- och yrkesvägledare 1 och 2 att det är inget som är en del av deras skolor för tillfället. Hela skolans ansvar beskrivs från båda studie- och yrkesvägledare att det är ett projekt som inte har startats upp i den aktuella staden ännu. Studie- och yrkesvägledare 1 är för tillfället delaktig i ett pilotprojekt för hela skolans ansvar men det är ännu i startskedet och har fortfarande inte kommit långt, medan studie- och yrkesvägledare 2 nämner att hen har provat att använda sig av hela skolans ansvar fram och tillbaka med lärare. Dock beskriver studie- och yrkesvägledare 2 att det är inget som blir lika förankrat som när ett projekt är igångsatt.

Studie- och yrkesvägledare 2 betonar:

Det blir en bättre struktur och det är tänkt att lärare och företagare ska göra workshops ihop och att man ska komma på idéer hur företag kan stötta lärarna i undervisning.

Det finns en vision och tanke att hela skolans ansvar ska kunna förankras senare. Hela skolans ansvar är en del av andra skolor runt om i landet men i aktuell stad har det ännu inte förankrats på samma sätt. Båda studie- och yrkesvägledarna hoppas att den vida vägledningen blir en större del i skolan i framtiden och att pilotprojektet ska rota sig fast och ta sig vidare till fler skolor.

5.0 Analys

I detta avsnitt analyserar vi resultatet som redovisas i föregående kapitel med stöd av den tidigare forskningen.

5.1 Studie- och yrkesvägledarnas roll och kompetenser

Under denna rubrik har vi valt att dela upp analysen i två underrubriker, för att underlätta för läsaren.

5.1.1 Studie- och yrkesvägledarens roll

Det kan tyckas vara tydligt vad en studie- och yrkesvägledares roll och kompetenser är utifrån ett vägledarperspektiv. Kompetenserna och rollen kan dock ses eller uppfattas olika av utomstående individer som inte innehar en studie- och yrkesvägledartitel. Av denna anledning anser vi att det är viktigt att få en bild av studie- och yrkesvägledares beskrivning av sin roll och sina kompetenser.

En röd tråd i intervjuerna med studie- och yrkesvägledarna i denna undersökning är att det framkommer att studie- och yrkesvägledarens roll ses på liknande sätt. I tidigare forskning framgår det att en studie- och yrkesvägledares roll är att få individen som vägleds att se och utforska hans obegränsade möjligheter (Lazarus & Ihouma, 2011). Studie- och yrkesvägledarna i vår studie lägger stor vikt vid att deras roll är just att hjälpa elever framåt och att bygga upp deras självförtroende, precis som Nkechi, Ewomaoghene och Egenti (2016) påpekar i sin forskningsrapport, att barn behöver ett mentorskap som hjälper dem att göra väl underbyggda val. Några av de viktigare områdena för studie- och yrkesvägledarna enligt forskarna Ipaye, Makinde och Odeck (1995; 1983; 1999) är den enskilda vägledningen för utbildning och för att förbereda individer för yrkeslivet. Lazarus och Ihouma, Nkechi, Ewomaoghene och Egenti, Ipaye, Makinde och Odeck (2011; 2016; 1996; 1983; 1999) beskriver att studie- och yrkesvägledarens roll är att hjälpa elever att se möjligheter och utforska hans obegränsade möjligheter. Vidare benämner forskarna att studie- och yrkesvägledaren bör vara en ledare i den personliga vägledningen som hjälper att föra elevers tankar i rätt riktning förenligt med deras intressen och framtidsdrömmar. Det finns en samstämmig uppfattning om rollen hos studie- och yrkesvägledarna i studien att studie- och yrkesvägledarnas roll i grundskolan är väldigt tydlig för dem såväl som vad en studie- och yrkesvägledare bör göra i grundskolan. Enligt studie- och yrkesvägledarna i denna studie är deras roll i grundskolan som en allt i allt roll där den enskilda vägledningen är central. Nilsson (2005) och Lovén (2000) beskriver hur studie- och yrkesvägledningsutbildningen blev till och vad som varit viktigt för studie- och yrkesvägledarens arbete, både i dåtid och nutid. Våra studie- och yrkesvägledares svar återkopplar deras roll och kompetenser tillbaka till sin utbildning i form av deras främsta uppgift som består i att vägleda elever vidare i utbildning, praktik och arbetsliv.

Samtliga informanter i andra yrkesbefattningar ansåg och poängterade att studie- och yrkesvägledaren har en viktig roll i grundskolan. Enligt de flesta av våra informanter kan studie- och yrkesvägledaren bidra med mycket. De ansåg också att denne har goda kunskaper som kan hjälpa och stödja elever på bästa sätt vid olika framtidsval. Enligt rektorn innehar studie- och yrkesvägledaren en bred roll som används, förutom i enskilda vägledningssamtal och motiverande samtal, också i elevhälsoteamet och i administrativa delar som exempelvis mejlutskick och gymnasieansökningar. Det har tidigare nämnts i analysen hur rollen fungerar - både enligt Lazarus och Ihouma (2011) och studie- och yrkesvägledarna som deltog i vår studie - att rollen består i att möjliggöra för den som vägleds att inse och undersöka hans obegränsade möjligheter. Detta är något som även rektorn framförde; att rollen från studie- och yrkesvägledaren är en viktig del för att varje enskild elev ska ha möjlighet att bilda sig en vision av framtiden, framförallt för elever som har det svårt eller är omotiverade. Några av respondenterna lägger även tonvikt på att arbetsmarknaden förändras kontinuerligt och att detta är ett område som ligger inom en studie- och yrkesvägledarens expertområde. Kännedom om arbetsmarknaden och utbildning gör enligt informanterna att studie- och yrkesvägledare är bäst lämpade för att hjälpa elever vid olika val, enligt forskarna Ipaye, Makinde och Odeck (1995; 1983; 1999) är dessa områden betydelsefulla för studie- och yrkesvägledarens roll. Detta då utbildning- och yrkesvägledning förbereder den som vägleds inför kommande yrkesliv eller utbildning som går i linje med individens intresse och förmågor.

5.1.2 Studie- och yrkesvägledarens kompetenser

Studie- och yrkesvägledarna i vår studie uttryckte i frågan om sin roll några av de kompetenser och färdigheter som Dislere och Vronska (2020) benämnt i sin forskning såsom att vara uppdaterad om

utbildning, arbetsmarknad och sociala samhällsfrågor. Något som även anses vara en viktig kompetens i vägledarrollen är medvetenhet, något som en av våra respondenter även uttalar sig om att med hjälp av samtalsmetodik arbeta för att ändra stereotyper, bryta normer och hjälpa elever att till exempel utveckla en bra självkänsla och annat för att kunna göra ett bra och underbyggt val inför kommande framtid. En av våra respondenter uttrycker, i likhet med Savickas (2011), att en viktig effekt av studie- och yrkesvägledarens förmågor är att kunna rekonstruera en individs livsporträtt med samtalsmetodik – detta genom att ge en inblick om elevens egenskaper och kompetenser - för att ge hen möjlighet till att resonera om sina val och vidga elevens perspektiv för att kunna underlätta beslutsfattande inför framtiden. Skolverkets allmänna råd (2013) för arbete med studie- och yrkesvägledning har beskrivit de kompetenser som krävs för att kunna tillgodose den vägledningssökandes behov av vägledning. I våra intervjuer beskrev en av de tillfrågade studie- och yrkesvägledarna hur hen önskade att studie- och yrkesvägledarens kompetenser kunde användas i större skala i grundskolan, då i form i utbildning i klassrum. En av de kompetenser som beskrivits av Skolverket (2013) är just undervisningsmetoder, men det tycks alltså enligt vårt empiriska resultat inte vara en kompetens som nyttjas i någon större utsträckning. I studie- och yrkesvägledares arbetsuppgifter är lektioner inkluderade och ses som en del av deras roll och kompetenser. Trots detta nyttjas de inte i samma utsträckning som andra kompetenser i deras yrke. Båda studie- och yrkesvägledarna som deltog i denna studie upplever sig ha kunskap om vilka kompetenser som innefattas av yrket och nyttjar dessa på bästa möjliga sätt. Dock finns det kompetenser som enligt respondenterna kunnat nyttjats mer. Kompetenser som då syftas på är vägledning och vidgande av perspektiv i klassrummen.

Både Svenskt Näringsliv (2016) och Statens offentliga utredningar (SOU, 2019:4) beskriver i sina rapporter att studie- och yrkesvägledarområdet länge har blivit åsidosatt och att det är viktigt att utveckla och förbättra studie- och yrkesvägledningen. Problematiken som uppstår med att området blir åsidosatt är att förståelsen för studie- och yrkesvägledarens kompetenser och arbetsuppgifter är låg. Våra respondenter beskrev väldigt olika uppfattningar om vad för kompetenser en studie- och yrkesvägledare besitter och vad deras roll är i det stora hela. Det framkom även från lärare 1 att hen har bristfällig förståelse och kännedom för hur en studie- och yrkesvägledares utbildning ser ut och vad de studerar samt de kompetenser de får med sig från sin utbildning. Svenskt Näringsliv (2016) beskriver en låg grad av samverkan mellan studie- och yrkesvägledares högskoleutbildningar och lärarutbildningarna. Detta i sig ger en sämre förståelse för studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser. Enligt rektorn innehar studie- och yrkesvägledaren en bred kompetens som nyttjas av elever på olika sätt. Gemensamt för alla våra respondenter var att de förstod den snäva vägledningen i förhållande till kompetenser. Detta går i linje med Dislere och Vronska (2020) och deras förklaring av några av de kompetenser som en studie- och yrkesvägledare besitter. Studie- och yrkesvägledaren har förståelse och kännedom om arbetsmarknaden och utbildningar och kommunicerar med elever angående detta. Skolverkets (2013) beskrivning av de kompetenser som studie- och yrkesvägledaren bör inneha är teoretiska kunskaper om karriärval och vägledning samt kunskaper och färdigheter i samtalsmetodik. Några av våra respondenter hade relativt bra kännedom om att teoretiska kunskaper om karriärval och vägledning i form av vägledningssamtal är en del i att hjälpa eleverna i sina utbildning- och yrkesval. De två yrkesprofessioner som inkluderades i vår undersökning - lärare 2 och rektorn – var de som beskrev sig ha god kännedom om vad en studie- och yrkesvägledare har för kompetenser medan lärare 1 och specialpedagog beskrev att de inte har lika bra förståelse för kompetenserna. Detta då de nämnde att de inte har inblick i hur en studie- och yrkesvägledares utbildning ser ut vilket har nämnts tidigare i detta arbete.

5.2 Samarbetet mellan studie- och yrkesvägledare och andra yrkesprofessioner

Samtliga respondenter vittnar om att det är viktigt och betydelsefullt att det finns ett samarbete mellan olika yrkesprofessioner i grundskolan för att på bästa sätt hjälpa elever att göra väl underbyggda val. I Skolverkets allmänna råd (2013) beskrivs det att även annan skolpersonal än studie- och yrkesvägledare, exempelvis lärare, arbetar med den vida vägledningen. Det anses även viktigt att andra professioner i skolan har kännedom om att arbetslivet kan förändras och utvecklas med tiden, därmed blir samverkan mellan olika professioner en viktig del. Enligt stödmaterialet som framtagits av Skolverket (2008) "Kvalitet i studie- och yrkesvägledning - hela skolans ansvar" är det hela skolans ansvar att arbeta med vägledning. Ett särskilt ansvar när det gäller att öka kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen vilar på rektor, lärare och studie- och yrkesvägledare. Båda studie- och yrkesvägledarna som har intervjuats för denna studie instämmer med detta och hävdar att alla ska vara delaktiga i arbetet med vägledning för att stödja elever inför framtida val. Studie- och yrkesvägledarna uttryckte även att de ser fram emot att "hela skolans ansvar" ska initieras på de aktuella skolor de arbetar inom. Detta då det blir viktigt i framtiden eftersom det i sin tur kan förstärka samarbetet mellan studie- och yrkesvägledaren och andra yrkesgrupper.

Šteh, Kalin och Mažgon (2021) klargör i sin vetenskapliga rapport att det sker en gynnsam samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare. Båda grupperna generellt är nöjda med deras samarbete gällande när det finns en klar och tydlig gräns mellan deras arbetsuppgifter och ansvar. Samma resultat har även framkommit under våra intervjuer: båda studie- och yrkesvägledarna som intervjuades i studien nämnde att de har ett relativt bra samarbete med de övriga professionerna. Utöver lärarna, har studie- och yrkesvägledarna även samarbete med andra såsom rektor, kurator, specialpedagog och skolsköterska. Studie- och yrkesvägledare 2 beskrev att samarbeten kan se olika ut med olika professioner beroende på vad för stöd eleven är i behov av. Samtidigt visas det i rapporten av Šteh, Kalin och Mažgon att det är svårare att åstadkomma ett bra samarbete när studie- och yrkesvägledare och lärare tillsammans ska planera och förbereda aktiviteter, lektioner och mål samt ansvara över och delta på aktiviteterna tillsammans. För att åstadkomma ett gott samarbete menar de att de fyra T:en: tillit, tid, teknik och tänkande tillsammans är centrala. Detta framkom under våra intervjuer att tiden för och planeringen mellan olika professioner är någonting som påverkar och kan förstärka samarbetet mellan studie- och yrkesvägledaren och läraren. Det är i dessa sammanhang huvudmannens ansvar att se till att det finns tillräckligt med tid avsatt för det arbetet (Kunskapsguiden, 2019). Vår studie visar att det finns ett samband mellan ovan nämnda forskning och vårt empiriska resultat gällande att samarbetet behöver stärkas och att tid och planering är det största problemet för att samverkan ska bli bättre.

Gällande hur andra professioner i vår studie förklarade sitt samarbete med studie- och yrkesvägledarna uttryckte de andra professionerna att det inte sker något nämnvärt samarbete dem emellan. Ofta kan det handla om tidsbrist. Även studie- och yrkesvägledare 1 berättade att det krävs tid att skapa ett gynnsamt samarbete med lärarna på grund av att lärarna redan har mycket annat på sitt bord som prioriteras högre. Lam och Hui (2010) anmärker att lärare kan uppleva att tidsbrist är en faktor som gör det svårt att arbeta med den vida vägledningen. Tidsbristen bottenar sig i att lärare redan har många arbetsuppgifter att sköta. Vidare har lärare mindre kunskaper om hur de ska implementera arbetsrelaterade frågor i sina undervisningar. Jutdal (2015) beskriver också att det kan vara tidskrävande att skapa arbetssätt där andra

professioner är involverade. För att både studie- och yrkesvägledaren och läraren ska arbeta med den vida vägledningen är det viktigt att det sker ett framgångsrikt samarbete dem emellan. Därför är det viktigt att det finns tid för det (Lam & Hui, 2010). Enligt rektor, specialpedagog och lärare i studien finns det en del utmaningar som studie- och yrkesvägledaren kan möta. Dessa utmaningar kan gälla exempelvis att komma in i klassrummen, hålla lektioner, delge information med mera. Bakgrunden till dessa utmaningar kan för det mesta handla om tid, planering och framförhållning. Likartat resultat framkommer även i en granskning från Skolinspektionen (2019) den tyder på att studie- och yrkesvägledare för det mesta arbetar självständigt och att vägledning inte prioriteras i grundskolorna. Det finns även brister gällande samverkan mellan studie- och yrkesvägledaren och andra yrkesgrupper i grundskolan. En av anledningarna till detta är bristande kunskaper om studie- och yrkesvägledarens roll samt att det fattas tydliga riktlinjer för vägledning i grundskolan. Detta är någonting som även framkom under våra intervjuer. Enligt studie- och yrkesvägledare 1 har de andra yrkesprofessionerna begränsad kännedom om vilken roll studie- och yrkesvägledaren har och det kan vara någonting som påverkar samverkan mellan yrkesgrupperna. Det som framkom i tidigare forskning om samverkan går i linje med det som uppkom under våra intervjuer, det vill säga att samarbetet bör stärkas mellan studie- och yrkesvägledare och andra yrkesgrupper i grundskolan för att den enskilde eleven ska få den hjälp och det stöd den behöver.

Enligt Svenskt näringsliv (2016) saknas det riktlinjer för organisation och genomförande för studie- och yrkesvägledning. Det saknas även rutiner och system för planering, uppföljning samt utveckling för yrket i skolan. Undervisningen följer inte givna mål och riktlinjer samt baseras inte på elevens behov. Detta stämmer väl överens med svaren från våra respondenter, då några av våra respondenter berättade att det saknas tydliga riktlinjer för hur samarbetet ska ske rent praktiskt och därför ska ansvaret ligga hos huvudmannen och rektorn. Det här kan tyda på att rutiner behöver ses över samt att tydligare riktlinjer för samarbetet mellan studie- och yrkesvägledare och andra yrkesgrupper behövs.

6.0 Diskussion

I detta avsnitt diskuteras studiens resultat. Diskussionen avslutas med en sammanfattning av studien och till sist ges även förslag på vidare forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Resultatet visar att studie- och yrkesvägledarna, i de undersökta grundskolorna, har en viktig och betydelsefull roll med många olika kompetenser som de tillför grundskolan. Dock kan studie- och yrkesvägledarnas roll och kompetenser ses som otydliga från några yrkesprofessioners håll, vilket kan leda till ett sämre samarbete mellan studie- och yrkesvägledarna och andra yrkesgrupper. Vi kan främst se enligt de resultat som framkommit och den analys som är gjord att de två olika skolorna som har studerats har olika syn på studie- och yrkesvägledares roll och kompetenser. Studie- och yrkesvägledarna i denna studie nämner endast en del av de kompetenser som beskrivs i forskning (Dislere & Vronska, 2020) exempelvis nämner de kommunikation, lyssnande och medvetenhet. Samtidigt beskriver de sina kompetenser utifrån sin roll och att kompetenserna blir en del av rollen, såsom att hjälpa eleverna att utforska deras obegränsade möjligheter (Lazarus & Ihouma, 2011). Detta tänker vi innebär att en del av studie- och yrkesvägledares kompetenser inte nyttjas i grundskolan samt att yrkesgruppen inte får möjlighet att nyttja vissa kompetenser på rätt sätt, något som även nämns i resultatdelen av denna studie.

I resultatet beskrev lärare 2 att hen hade god kännedom om studie- och yrkesvägledarens kompetenser. Dock uppfattade vi inte detta då vi inte fick någon större inblick i exakt vad för kompetenser hen hade kännedom om förutom den snäva vägledningen. Den informant som hade störst kännedom, utöver studie- och yrkesvägledarna själva var rektorn i vår studie, hen hade en relativt bra kännedom om studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenserna. Det vi även uppmärksammat i resultatet och analysen är att lärarna och specialpedagog har ringa kunskaper om hur studie- och yrkesvägledarutbildningen ser ut samt om vilka kompetenser en studie- och yrkesvägledare kan inneha. Det vi märkte var att det oftast refererades till den snäva vägledningen i grundskolan när roll och kompetenser diskuterades. Enligt oss kan detta delvis bero på att de övriga yrkesprofessionerna, då alla i studien förutom studie- och yrkesvägledare innehar en lärarexamen, under sin utbildning inte får tillräckliga kunskaper om studie- och yrkesvägledning. Detta styrks av rapporten från Svenskt Näringsliv (2016) och står i kontrast mot studie- och yrkesvägledarstudenter som under sin utbildning förses med goda kunskaper om skolverksamheter och lärarutbildningarnas upplägg. För att en lärarstudent ska känna sig väl insatt i lagar och styrdokument kopplade till studie- och yrkesvägledning bör de under sina studier få kunskap om studie- och yrkesvägledning. Detta då lärare i sin framtida yrkesroll ska arbeta med "hela skolans ansvar" och bör förberedas inför det. För en bättre samverkan mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren anser vi att kunskap om båda yrkena bör finnas inte enbart hos studie- och yrkesvägledare, utan även hos lärare.

Samarbetet kan se olika ut mellan olika yrkesprofessioner i skolan, vilket klagas i vår analys och resultat. Vi har i vår studie uppmärksammat att det inte sker ett nämnvärt samarbete mellan de olika professionerna och att tidsbristen för den vida vägledningen blir den faktor som är boven i dramat, vilket även bekräftas av forskning av Lam och Hui (2010). Inga av våra respondenter uttryckte att de ser en problematik i att samarbeta med studie- och yrkesvägledaren. Vanligast förekommande är dock att samarbete mellan parterna sker i samband med olika möten såsom EHT. Det fastställs att planering och tid är något som sätter stopp för att få till stånd en bättre samverkan och för att det ska kunna flyta på. Detta uttalades både från studie- och yrkesvägledarna samt de andra professionerna. Samtliga hävdade att det finns en väldigt styrd läroplan som gör att lärare inte finner tid för samverkan med studie- och yrkesvägledare. Vidare saknas det tydliga riktlinjer från huvudmän och rektorer för att samverkan ska kunna ha en bra grund att stå på (Svenskt Näringsliv, 2016 & SOU, 2019:4). Vårt resultat pekar på att inkluderingen av studie- och yrkesvägledaren är väldigt låg i skolan då många av våra respondenter som representerar andra yrkesgrupper i skolan beskrev att de kunde bli bättre på att involvera och inkludera studie- och yrkesvägledaren. Detta menar vi kan leda till ett sämre samarbete i skolan över lag.

6.2 Slutsatser

Den här studien kan bidra med ökad förståelse för vilken roll och vilka kompetenser studie- och yrkesvägledare har i grundskolan. Den kan även ge en inblick på hur samarbetet kan se ut på några grundskolor och vad det är som gör att samverkan mellan olika professioner och studie- och yrkesvägledare ser ut som den gör. Detta har gjorts genom att studie- och yrkesvägledare i intervjuer beskrivit sin egen roll och sina kompetenser. Vidare har arbetet presenterat en inblick i andra professioners perspektiv på studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser. Studie- och yrkesvägledarna har en förhållandevis god kännedom om sin egen roll och sina kompetenser och

vad de bidrar med till grundskolan, medan de andra yrkesrollerna endast ser det första lagret av kompetenserna, den snäva vägledningen och vad rollen gör i skolan. Det finns en bristfällig förståelse bland några av de övriga yrkesgrupperna för studie- och yrkesvägledarnas kompetenser och detta kan vara en bidragande orsak till varför samarbetet och bristen på inkludering ser ut som det gör idag. Andra professioner än studie- och yrkesvägledare vet inte hur de kan nyttja studie- och yrkesvägledaren utöver att de kan hänvisa elever till dem för att prata om framtida val såsom utbildning eller yrken. Samarbetet mellan studie- och yrkesvägledare och andra professioner är idag inte centralt i de grundskolor vi studerat. Vi kan se att det framförallt är brist på tid och planering som sätter stopp för ett fungerande samarbete. Andra faktorer som hindrar samverkan är att förståelsen för studie- och yrkesvägledarnas roll och kompetens saknas, samt att riktlinjer från huvudmän eller rektor inte fastställs på ett fungerande sätt gällande hur studie- och yrkesvägledare och andra professioner kan samarbeta.

Sammanfattningsvis drar vi slutsatserna att studie- och yrkesvägledaren är väl medvetna om vad de bidrar med samt vad deras huvudsakliga syfte i grundskolan handlar om. Förståelsen för kompetenserna från majoriteten av de andra yrkesgrupper är relativt låg medan förståelsen för rollen är något bättre, men inte perfekt. Slutligen drar vi slutsatsen att samarbetet mellan studie- och yrkesvägledare och andra yrkesgrupper inte fungerar fullt ut och bör förbättras samt att andra yrkesgrupper skulle kunna inkludera studie- och yrkesvägledare mer i grundskolans arbete, såsom i ordinarie undervisning.

6.3 Vidare studier

Förslag för vidare studier hade det varit att studera utbildningarna för de olika professionerna för att undersöka vilka insikter de får om studie- och yrkesvägledningens arbete och utbildning, samt hur det påverkar framtida samarbeten. Detta eftersom det i vår studie synliggörs att förståelsen för studie- och yrkesvägledares kompetenser och roll bland övriga yrkesgrupper i grundskolan är relativt låg samt att samarbetet och inkluderingen hade kunnat utvecklas i grundskolan. Det hade även varit av intresse att undersöka huvudmännens ansvar för vägledning gällande de riktlinjer av arbetsfördelning som finns för den vida vägledningen.

Referenser

- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3. Uppl.). Stockholm: Liber
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (4. Uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Dislere, V. & Vronska, N. (2020). *Evaluation of Career Counsellors' Competences in Career Guidance*. Latvia University of Life Sciences and Technologies, 13, 385–398.
https://llufb.llu.lv/conference/REEP/2020/Latvia_REEP_2020_proceedings_No13_online-385-398.pdf (Hämtad 2022-04-02)
- Egenti, N., Ewomaoghene, E.E., & Nkechi, E.E. (2016). *The Role of Guidance and Counselling in Effective Teaching and Learning in Schools*. International Journal of Multidisciplinary Studies, 1(2), 37–48.
https://www.researchgate.net/profile/Egenti-Nkechi-Theresa/publication/324209919_The_role_of_Guidance_and_Counselling_in_effective_teaching_and_learning_in_schools/links/5ac761b3aca272abdc5cde5c/The-role-of-Guidance-and-Counselling-in-effective-teaching-and-learning-in-schools.pdf (Hämtad 2022-04-02)
- Giddens, A. (2001). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Hallin, A. & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Ipaye, B. (1995) *Guidance and counselling in Nigeria Schools: A beginning*. Lagos: Chayoobi Printes and Publishers.
- Jutdal, L. (2015). *Kommunerna och vägledning- de goda exemplen*. I Lovén, A. (Red.), *Karriärvägledning: en forskningsöversikt*. Studentlitteratur.
- Kunskapsguiden. (2019). *Samverkan*.
<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/missbruk-och-beroende/familjeorienterat-arbetsatt/samverkan/> (2022-03-24)
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Enskede: TPB.
- Lam, Sarah K.Y., Hui, Eadaoin K.P. (2010) *Factors affecting the involvement of teachers in guidance and counselling as a whole-school approach*. British Journal of Guidance & Counselling, 38(2), 219–234. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03069881003674962> (Hämtad 2022-03-30).
- Lazarus, K.U., & Ihuoma, C. (2011). *The Role Of Guidance Counsellors In The Career Development Of Adolescents And Young Adults With Special Needs*. British Journal of Arts and Social Sciences, 16(1), 54–65. http://www.bjournal.co.uk/paper/BJASS_16_1/BJASS_16_01_05.pdf (Hämtad 2022-04-02)
- Lovén, A. (2000). *Kvalet inför valet, Om elevernas förväntningar och möten med studie- och yrkesvägledare grundskolan*. Institutionen för pedagogik: Lärarhögskolan: Malmö
- Lärarnas Riksförbund. (2011). *Arbetsmiljöundersökning: Studie- och yrkesvägledare*.
<https://www.lr.se/opinion--debatt/undersokningar/2011/2011-12-02-arbetsmiljoundersokning-studie--och-yrkesvagledare> (Hämtad 2022-03-24)
- Makinde, O. (1983). *Fundamentals of Guidance and Counselling*. London: Macmillan

- Nilsson, G. (2005). *Vägledning - I vems intresse? Skolans studie- och yrkesvägledning i ett historiskt och styrningsperspektiv*. Fakulteten för lärarutbildning: Umeå universitet
- Odeck, A. (1999). *The Guidance and counselling role of the teacher in higher education*. Module 8. <https://breda-guide.tripod.com/New-8.htm> (Hämtad 2022-04-02)
- Payne, M. (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm : Natur och Kultur
- Ratio. (2013). *Vad är kompetens*.
https://cms.ratio.se/app/uploads/2014/11/vad_ar_kompetens_rapport_nr_6.pdf (Hämtad 2022-03-25)
- Savickas, M.L. (2011). *Career counseling*. American Psychological Association.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 (Hämtad 2022-03-22)
- Skolverket. (2013). *Arbete med studie- och yrkesvägledning*.
<https://www.skolverket.se/getFile?file=3143> (Hämtad 2022-03-24)
- Skolverket. (2008). *Kvalitet i studie- och yrkesvägledning - hela skolans ansvar*.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2008/kvalitet-i-studie--och-yrkesvagledning---hela-skolans-ansvar#:~:text=Eleverna%20i%20grundskolan%20m%C3%A5ste%20g%C3%B6ra,yrken%20och%20internationalisering%20av%20arbetslivet> (Hämtad 2022-03-22)
- Skolverket. (2019). *Läroplan (LGR11)*.
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet> (Hämtad 2022-03-22)
- Skolverket. (2022). *Organisera studie- och yrkesvägledning*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/organisera-for-fortsatta-studier-och-arbetsliv/sa-kan-skolledare-organisera-studie--och-yrkesvagledning-syv> (Hämtad 04-01)
- Skolverket. (2017). *Studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar*.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/ovrigt-material/2017/studie--och-yrkesvagledning-som-hela-skolans-ansvar> (Hämtad 2022-03-28)
- Skolinspektionen. (2019). *Studie- och yrkesvägledning i undervisning på yrkesprogram i gymnasieskolan*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2019/syv/syv-rapport-slutversion.pdf> (Hämtad 2022-03-28)
- Svenskt Näringsliv. (2016). *Vikten av vägledning - studie- och yrkesvägledningens utmaningar*.
https://www.svensknaringsliv.se/sakomraden/utbildning/vikten-av-vagledning-studie-och-yrkesvagledningens-utmaningar_1113277.html (2022-03-24)
- SOU 2019:4. *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle*.
<https://www.regeringen.se/4904e9/contentassets/b372b5f5b7f54ff79be1d3bec1bd9dcf/framtidsval--karriarvagledning-for-individ-och-samhalle-sou-20194> (Hämtad 2022-03-22)
- Šteh, B., Kalin, J., & Mažgon, J. (2021). *Partnership between teachers and school counsellors for quality learning and work in the community*. International Journal of Cognitive Research in

Science, Engineering and Education (IJCRSEE), 9(2), 147–159. Doi: 10.23947/2334-8496-2021-9-2-147-159

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Johanneshov: TPB.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed* [Elektronisk resurs]. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf (Hämtad 2022-04-13)

Bilaga 1: Missivbrev

Hej!

Vi är två studenter från Studie- och yrkesvägledarprogrammet på Umeå Universitet som nu är inne på vår sista termin och är i full gång med att skriva vårt examensarbete gällande studievägledning. Vårt valda ämne är studie- och yrkesvägledare n i grundskolan.

Syftet med detta arbete är att undersöka och förstå hur studie- och yrkesvägledarens roll och kompetenser upplevs i några grundskolor från andra yrkesverksamma på skolan. Vi vill därmed se hur studie- och yrkesvägledare och andra verksamma yrkesprofessioner inom skolan, ser på studie- och yrkesvägledares roll och kompetenser i grundskolan, samt de olika yrkesgruppernas samarbete med studie- och yrkesvägledaren.

Vi har fördjupat oss i forskning och litteratur kring det aktuella ämnet och teman kopplat till detta, men har också för avsikt att ta hjälp av er verksamma på grundskolan genom intervjuer. Därmed vill vi intervjua dig, som har kunskap, utbildning och erfarenheter som är värdefulla för oss och vårt arbete.

Intervjun beräknas ta ca. 20–45 minuter och kommer att ske via Teams. Vi vill gärna genomföra intervjuerna under vecka 14 eller 15, men vi är flexibla då det självklart ska passa dig om du väljer att medverka. Vid intervjun kommer vi att ta hänsyn till Vetenskapsrådet forskningsetiska principer och de personuppgifter som kommer samlas in från dig är personnamn, yrkesbefattning, utbildningsår, antal år i befattning och ljudinspelning av intervju där andra personuppgifter kan förekomma. Detta innebär att deltagandet är frivilligt och om du skulle vilja kan du när som avbryta intervjun och därmed ditt deltagande. Ditt deltagande kommer att behandlas konfidentiellt och resultatet kommer enbart att användas i forskningsändamål. Därmed kommer dina personuppgifter att anonymiseras i vår rapport.

Dina personuppgifter kommer behandlas mellan v. 14 till ca slutet av juni under 2022 och kommer därefter att raderas. Om du väljer att medverka kommer vi även att skicka ut en samtyckesblankett.

Om ni har några frågor eller funderingar är ni välkomna att kontakta oss.

Vi skulle verkligen uppskatta din medverkan!

Med vänliga hälsningar,

Bianca Selin bise0031@ad.umu.se
Ruhena Ahmadi ruah0008@ad.umu.se

Bilaga 2

Intervjuguide Studie- och yrkesvägledare

1. Hur länge har du arbetat i skolans värld?
 - När gick du din utbildning?
2. Hur många elever finns på den skola du arbetar på?
3. Hur länge har du varit på din aktuella skola?
4. Beskriv din roll i grundskolan.
 - Vilka uppgifter har du i skolan.
 - Vilka av dina kompetenser som SYV skulle kunna börja användas/användas mer av i grundskolan?
5. Beskriv hur samarbetet med de olika professionerna ser ut på skolan där du arbetar!
 - Upplever du att de övriga professionerna vet vad dina yrkeskompetenser/arbetsuppgifter/roll i skolan är och vad förväntar de sig att du ska bidra med?
 - Hur väl upplever du att rektor är insatt i vilka dina yrkeskompetenser är och är det från deras sida uttalat vad du ska bidra med i skolan? I så fall vad?
6. Upplever du motstånd, i sådana fall vilka?
7. Arbetar andra yrkesgrupper med "hela skolans ansvar" gällande studievägledning, i sådana fall på vilket sätt?

Bilaga 3

Intervjuguide andra yrkesgrupper

1. Hur länge har du arbetat i skolans värld?
 - När gick du din utbildning?
 - Hur länge har du haft din nuvarande position?
2. Hur många elever finns på den skola du arbetar på? - behöver inte ha med under intervju
3. Beskriv hur samarbetet mellan dig och studie- och yrkesvägledare ser ut i skolan.
 - Hur ser du på SYV:s roll i skolan?
 - Hur hjälper studie- och yrkesvägledarens kompetenser eleverna i skolan?
 - Hur väl upplever du dig veta vad SYV:en har för kompetenser som denne kan bidra med?
4. Vet du vad en studie- och yrkesvägledare har för arbetsuppgifter?
 - Om ja, vilka?
 - Om nej, vad beror det på?
5. Hur inkluderad upplever du att SYV är i skolans värld?
6. Tror du att SYV möter motstånd mot deras yrkesprofession?
 - Om ja, vad för motstånd?